

ΔΙΚΑΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΕΤΑΙΡΙΩΝ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ - ΜΕΛΕΤΗ & ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ, ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ & ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΑΝΑΤΥΠΟ

Βασίλης Α. Δούβλης

Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου,
Δικηγόρος

- | Ζητήματα κοινών διαζευκτικών λογαριασμών εξωτερικού με συνδικαιούχους Έλληνες μόνιμους κατοίκους εσωτερικού

Online πρόσβαση σε ΔΕΕ στην Πλατφόρμα Νομικού Περιεχομένου | www.qualex.gr

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ζητήματα κοινών διαζευκτικών λογαριασμών εξωτερικού με συνδικαιούχους Έλληνες μονίμους κατοίκους εσωτερικού*

Η διατήρηση τραπεζικών λογαριασμών σε χώρες του εξωτερικού από Έλληνες μονίμους κατοίκους εσωτερικού έχει τα τελευταία χρόνια αναμφίβολα ενταθεί. Το φαινόμενο μάλιστα που βασίζεται στη θεμελιώδη κοινοτική-ενωσιακή αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων, παρουσίασε αυξανόμενους ρυθμούς με αφορμή την πρόσφατη οικονομικοκοινωνική κρίση στην Ελλάδα, με επικέντρωση στο άνοιγμα κοινών διαζευκτικών λογαριασμών (κ.δ.λ.) οικογενειακού κυρίως χαρακτήρα. Όμως το νομικό καθεστώς που διέπει σε εσωτερικό επίπεδο τη λειτουργία τέτοιας μορφής τραπεζικών λογαριασμών διαφέρει ουσιαστικά από την τήρησή τους στο εξωτερικό. Τούτο δε όχι τόσο από χρηματοπιστωτικής, όσο φορολογικής πλευράς, δεδομένου ότι το σοβαρό πλεονέκτημα της περιέλευσης του ποσού της αντίστοιχης κατάθεσης στον/ους επιζώντα/ες συνδικαιούχο/ους σε περίπτωση θανάτου ενός από αυτούς εκτός πεδίου κληρονομικής διαδοχής με βάση το άρθρο 2 Ν 5638/1932, σύμφωνα με τον ισχύοντα Κώδικα Διατάξεων Φορολογίας Κληρονομιών κλπ (Ν 2961/2001) περιορίζεται μόνον όσον αφορά στους τηρούμενους στη χώρα μας κ.δ.λ., χωρίς να καταλαμβάνει εφαρμοστικά και τέτοιου είδους καταθέσεις στο εξωτερικό. Το ζήτημα μάλιστα αποκτά ιδιαίτερα επιβαρυντική χροιά εστιάζοντας στα κράτη μέλη της Ε.Ε., υπό το γενικότερο πρίσμα της υπέρτερης ισχύος του ενωσιακού δικαίου σε σχέση με τις εθνικές έννομες τάξεις. Αυτές τις διαστάσεις του όλου προβλήματος επιχειρεί να διερευνήσει η παρούσα μελέτη τόσο από χρηματοπιστωτική, όσο και φορολογική άποψη, σε διασύνδεση και με τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων («ξέπλυμα») λόγω τυχόν φοροδιαφυγής.

Βασίλης Α. Δούβλης
Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου,
Δικηγόρος

Περιεχόμενα

- A. Η εθνική και ευρωπαϊκή κληρονομική - φορολογική διάσταση - Νεότερες εξελίξεις
- B. Η μη καταβολή φόρου κληρονομίας σε σχέση με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες
- Γ. Επιγραμματικά

A. Η εθνική και ευρωπαϊκή κληρονομική - φορολογική διάσταση - Νεότερες εξελίξεις

1. Το άνοιγμα και η λειτουργία κοινών διαζευκτικών αποκαλούμενων λογαριασμών (joint accounts, comptes joints, Oder-Konto) σε όλα τα γνωστά πιστωτικά ιδρύματα της υφηλίου¹ συ-

νιστά αδιάψευστη απόδειξη της αυξημένης συναλλακτικής χρησιμότητας του είδους αυτού των αντίστοιχων καταθέσεων², κυρίως μεταξύ συγγενών

γαλλικό δίκαιο, Β. Δούβλης, Κοινός διαζευκτικός λογαριασμός, προσβολή της νόμιμης μίρας και κάμψη του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων, 1987, 16, υποσημ. 17.

2. Για τις έννοιες λογαριασμού και κατάθεσης, Μητροπούλου (2002), 26 επ· Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 2· Σ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο - Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τεύχ. I - Γενικό Μέρος, 2008⁶, 2 επ, 179 επ, 186 επ, 335 επ· Ο ίδιος, Τραπεζικό Δίκαιο - Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τεύχ. II - 2010⁶, 41 επ· Βελέντζας (2010), 374 επ· Ν. Ρόκας κ.ά, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2016³, 510 επ, 531 επ· Ι. Γερο-

* Η επικαιροποίηση της παρούσας μελέτης εκτείνεται έως τον Απρίλιο 2021.

1. Με στοιχεία ιστορικής και συγκριτικής διερεύνησης, Σ. Μητροπούλου, Ο κοινός λογαριασμός στο Ελληνικό δίκαιο, 2002, 183 επ, 267 επ· Α. Πελένη-Παπαγεωργίου, Η κατάθεση σε κοινό λογαριασμό, 2005, 2, 8· Γ. Βελέντζας, Τράπεζες - Τραπεζικές Εργασίες, 2010, 417, 430. Με ειδικότερη αναφορά στο

ή συνεργαζόμενων επαγγελματιών. Στη χώρα μας μάλιστα η ραγδαία εξάπλωση στην τραπεζική πρακτική καταθετικών λογαριασμών αυτής της κατηγορίας, μετά ιδίως τη θέσπιση του ομώνυμου ειδικού Ν 5638/1932³, συνδέεται περισσότερο με το πολύ σοβαρό φορολογικό πλεονέκτημα της δυνατότητας παράκαμψης της κληρονομικής διαδοχής. Τούτο μπορεί να επιτευχθεί μέσω του προβλεπόμενου από το άρθρο 2 του υπόψη νομοθετήματος⁴ ενδοτικού μεν δικαίου⁵, πλην πρακτικά οιοσδήποτε αυτονόητου πλέον συμβατικού όρου για την αυτοδίκαιη περιέλευση στον/στους επιζώντα/ες συνδικαιούχο/ους ολόκληρου του ποσού της κατάθεσης σε περίπτωση θανάτου ενός από τους αρχικούς συγκαταθέτες - συνδικαιούχους⁶. Ως μορφή τραπεζικού λογαριασμού

χαρακτηρίζεται από σύμμεικτη νομική υφή με πολλαπλό χαρακτήρα ιδιόμορφης κοινωνίας δικαίωματος, σε συνδυασμό με περίπτωση γνήσιας υπέρ τρίτου σύμβασης (άρθρα 410 επ ΑΚ)⁷. Σε αυτό το πλαίσιο, δημιουργείται επιπροσθέτως συμβατικά ιδιότυπη ενεργητική εις ολόκληρον ενοχή (άρθρα 489 επ ΑΚ) μεταξύ πιστωτικού ιδρύματος και συνδικαιούχων, με πρόσθετα στοιχεία ανώμαλης παρακαταθήκης (άρθρο 830 ΑΚ), όπου δύο ή περισσότεροι συγκαταθέτες μπορούν αυτοτελώς ο καθένας ή από κοινού ολικά ή και μερικά να κάνουν χρήση του κοινού διαζευκτικού λογαριασμού (στο εξής: κ.δ.λ.), ανεξάρτητα από τον εκάστοτε πραγματικό κύριο της κατάθεσης (άρθρο 1 παρ. 1 Ν 5638/1932)⁸. Κατ' αυτό επομένως ο κ.δ.λ. διαφέρει από τον κοινό συμπλεκτικό ή αδιαίρετο ή ενωμένο λογαριασμό⁹, ο οποίος ως τύπος ενεργητικής αδιαίρετης ενοχής στις σχέσεις πιστωτικού ιδρύματος και συνδικαιούχων διέπεται από τις διατάξεις του κοινού δικαίου (ΑΚ 495) και όπου δύο ή περισσότεροι συγκαταθέτες έχουν δικαίωμα ολικής ή μερικής ανάληψης μόνον συμπράττοντες από κοινού, χωρίς βεβαίως την ευχέρεια κληρονομικής - φορολογικής απαλλαγής ανάλογης με εκείνη του άρθρου 2 Ν 5638/1932¹⁰.

ντίδης/Ι. Δρίτσουλας/Γ. Πανίτσας (επιμ. Δ. Λαδάς), Τραπεζικές Συναλλαγές, 2016, 119 επ· Γ. Καλλιμόπουλος/Κ. Καραγιάννης/Ζ. Τσολακίδης, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών, τ. Ι, 2019, 218 επ, 277 επ.

3. Πριν την ψήφιση του εν λόγω νόμου, το άνοιγμα κ.δ.λ. μπορούσε γενικότερα να βασισθεί στο άρθρο 2 ΝΔ 17.7/13.8.1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιριών» ως παραλλαγή βεβαίως κατάθεσης υπέρ τρίτου και όπου η περ. Β' της παρ. 1 αυτού υπήρξε ο προπομπός του μετέπειτα εισαχθέντος άρθρου 2 Ν 5638/1932, Δούβλης (1987), 15· Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 45 επ, 47 επ.
4. Σε συνάρτηση με το άρθρο 25 παρ. 2, περ. γ', εδ. 1-2 Ν 2961/2001 (ισχύων Κώδικας Διατάξεων Φορολογίας Κληρονομιών, Δωρεών, Γονικών Παροχών Προικών και Κερδών από Τυχερά Παίγνια, που αντικατέστησε τον προηγούμενο του ΝΔ 118/1973).
5. Η φορολογική όμως αυτή απαλλαγή δεν ισχύει έναντι των κληρονόμων του τελευταίου εναπομείναντος δικαίου (άρθρο 2, εδ. γ' Ν 5638/1932 σε συνδ. με άρθρο 25 παρ. 2, περ. γ', εδ. 3 Ν 2961/2001), δεδομένου ότι τότε ο αρχικά κ.δ.λ. μετατρέπεται εκ των πραγμάτων σε ατομικό, χωρίς πλέον την προστασία της κληρονομικής παράκαμψης μέσω των άρθρων 2-3 Ν 5638/1932, βλ. Δούβλης (1987), 21 επ, 23 επ, 25 επ, 30, αναφερόμενος και στο ενδεχόμενο συναποβίωσης -λόγω π.χ. ατυχήματος- όλων των συνδικαιούχων· Μητροπούλου (2002), 42 επ, 83 επ, 117· Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 94 επ· Βελέντζας (2010), 429 επ, 431.
6. Μεταξύ πολλών, Δούβλης (1987), 9 επ, 13 επ, 21 επ, 22, υποσημ. 40, 35 επ, 46 επ, με λεπτομερή θεωρητική και νομολογική καταγραφή· Σ. Μούτσιουλας, Η τύχη της κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό μετά το θάνατο ενός από τους συνδικαιούχους της και τα δικαιώματα των κληρονόμων του επί του ποσού της κατάθεσης (γνμδ), ΕΤΡΑΕΧρΔ 1998, 35 επ· Λ. Γεωργακόπουλος, Χρηματοπιστωτικό και Τραπεζικό Δίκαιο, 1999, 247, 309 επ· Κ. Παμπούκης, Εσαγωγικό σημείωμα στην ΕφΘρ 493/1997, ΕπισκεΔ 2000, 412 επ· Βελέντζας, Αίτημα νόμιμου μεριδιούχου για επίδειξη εγγράφου. Περίπτωση άρσης τραπεζικού απορρήτου (;) σε κατάθεση σε κοινό λογαριασμό (γνμδ), ΕΤΡΑΕΧρΔ 2001, 399 επ· Ο ίδιος, Αίτημα για επίδειξη εγγράφων τραπεζικού λογαριασμού και τραπεζικό απορρήτο, ΕΤΡΑΕΧρΔ 2004, 651 επ· Ο ίδιος (2010), 417 επ, 429 επ, 441 επ· Μητροπούλου (2002), 26 επ, 29 επ, 35 επ, 47 επ, 54 επ, 63 επ, 81 επ· Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 2 επ, 7 επ, 15 επ, 20 επ, 29 επ, 40 επ, 54 επ, 69 επ, 87 επ, 98 επ· Η ίδια, Κοινός Λογαριασμός: Ζητήματα κληρονομικού δικαίου, ΕφΑΔΠολΔ 2019, 1089 επ· Ψυχομάνης (2008⁶), 187, 207· Ο ίδιος (2010⁶), 105 επ, 108 επ, 112 επ, 115 επ, 119 επ· Ο ίδιος, Εγχειρίδιο Τραπεζικού Δικαίου, 2016², 146· Ο ίδιος, Συμφηρισμός προτεινόμενος από τράπεζα κατά συνδικαιούχο καταθέσεως σε κοινό λογαριασμό - Ένα πολύπαθο θέμα, ΕΛΔνη 2018, 321 επ· Ο ίδιος, Κοινός λογαριασμός καταθέσεως και συμφηρισμός με απαίτηση της τράπεζας κατά συνδικαιούχο, ΔΕΕ 2020, 27 επ· Μ. Στυλιανίδου, Κληρονομική δι-

αδοχή - τρόπος φορολογίας κατάθεσης σε περίπτωση θανάτου συνδικαιούχου σε κοινό λογαριασμό αλλοδαπού τραπεζικού ιδρύματος, ΔΕΕ 2013, 311 επ· Ν. Ρόκας κ.ά (2016³), 397, 543 επ· Γεροντίδης/Δρίτσουλας/Πανίτσας (2016), 125 επ· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 461 επ, 465 επ, 478 επ, 480 επ, 490 επ, 496 επ· Γ. Δαλιάνης, Κοινοί τραπεζικοί λογαριασμοί και φορολογικές υποχρεώσεις των συνδικαιούχων, Λογιστής 2019, 774 επ· Χ. Τότσης, Κοινοί και αδιαίρετοι ή ενωμένοι λογαριασμοί, Λογιστής 2019, 1156 επ. Τέλος, ανωτ. σημ. 4-5.

7. Βλ. και ανωτ. σημ. 3.
8. Ανωτ. σημ. 6-7. Από τη σχετικά νεότερη νομολογία του Ανώτατου Ακυρωτικού, πρβλ. ΑΠ 96/2017, ΝΟΜΟΣ· 1081/2017, ΕΕμπΔ 2018, 886 επ· 1128/2017, ΕΕμπΔ 2017, 888 επ και ΔΕΕ 2017, 1264 επ, με παρ. Η. Μπέτζιου· 2032/2017, ΝΟΜΟΣ· 1/2018, ΝΟΜΟΣ· 351/2018, ΝΟΜΟΣ· 381/2018, www.areiospagos.gr 825/2018, ΧρΙΔ 2019, 114 επ· 431/2019, ΝΟΜΟΣ· 656/2019, ΔΕΕ 2019, 1642 επ· 902/2019, ΕΕμπΔ 2019, 870 επ· 1010/2019, ΧρΙΔ 2019, 736 επ και ΕΕμπΔ 2020, 923 επ· 1022/2019, ΝΟΜΟΣ· 1234/2019, www.dsnet.gr 213/2020, ΝΟΜΟΣ. Όσον αφορά εξάλλου στην αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθεισών συντάξεων σε κ.δ.λ. μετά τον θάνατο του συνταξιούχου, πρβλ. πρόσφατα, ΔΠρΑθ 18656/2020, www.adjustice.gr.
9. Τραπεζικό συμβατικό χαρακτηριστικό του οποίου είναι η αναγραφή του συμπλεκτικού συνδέσμου «και» μεταξύ των ονομάτων των συγκαταθετών (εξού και η ονομασία του) αντί του διαζευκτικού συνδέσμου «ή» αντίστοιχα στον κ.δ.λ. (εξού και η οικεία ονομασία), Δούβλης (1987), 14, υποσημ. 10-11· Ψυχομάνης (2010⁶), 106 επ.
10. Αντί πολλών, Δούβλης (1987), 14 επ· Μητροπούλου (2002), 177 επ, 181, η οποία αναφέρεται και στην περίπτωση μετατροπής κ.δ.λ. σε συμπλεκτικό, 41 επ· Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 24 επ, 145 επ, 153 επ, κάνοντας επίσης μνεία στη μετατροπή κ.δ.λ. σε συμπλεκτικό, 25 επ· Ψυχομάνης (2008⁶), 187· Ο ίδιος (2010⁶), 113, 130 επ· Ο ίδιος (2016²), 146 επ· Βελέντζας (2010), 436 επ· Ε. Χριστιανοπούλου, Παρατηρήσεις στη ΜΠρΑθ 7443/2015, ΕφΑΔΠολΔ 2015, 750 επ· Ν. Ρόκας κ.ά (2016³), 544· Γεροντίδης/Δρίτσουλας/Πανίτσας (2016), 128 επ· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 464 επ· Τότσης, Λογιστής 2019, 1156 επ. Για τη φορολογική αντιμετώπιση των υπόλοιπων συνδικαιούχων κοινού συμπλεκτικού λογαριασμού σε περίπτωση θανάτου ενός από τους αρχικούς συγκαταθέτες, βλ.

Κατά ταύτα, αντικείμενο κατάθεσης σε κ.δ.λ. μπορεί να είναι οποιοδήποτε χρηματικό ποσό (άρθρο 1 Ν 5638/1932 σε συνδ. με άρθρα 3 παρ. 2, περ. η' και 25 παρ. 2, περ. γ', εδ. 1-2 Ν 2961/2001 - Κώδικας Διατάξεων Φορολογίας Κληρονομιών, Δωρεών, Γονικών Παροχών, Προϊκών και Κερδών από Τυχερά Παίγνια) φυσικής ή και άυλης πλέον ηλεκτρονικής μορφής, σε όποιου επιμέρους τύπου τραπεζικό λογαριασμό (όψεως, τρεχούμενο, απλό ή προθεσμιακό ταμειυτηρίου ή υπό προειδοποίηση, σε ευρώ ή συνάλλαγμα, έντοκο ή άτοκο κλπ)¹¹. Μεταγενέστερα εξάλλου της θέσπισης του Ν 5638/1932 με ειδικά νομοθετήματα επεκτάθηκε η κατ' αναλογία δυνατότητα τήρησης κ.δ.λ. και προκειμένου για μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαφόρων μορφών¹², τίτλους του Δημοσίου υπό λογιστική μορφή, σύμφωνα γeros (repurchase agreements), λοιπές άυλες κινητές αξίες καταχωρούμενες στο Σύστημα Άυλων Τίτλων καθώς και μερίδια του Οργανισμού Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες (Ο.Σ.Ε.Κ.Α.)¹³. Ακόμη βάσει του άρθρου 75 Ν 4706/2020, που πρόσθεσε άρθρο 95Α στον Ν 4514/2018, το καθεστώς του Ν 5638/1932 καταλαμβάνει και όσα χρηματοπιστωτικά μέσα έχουν μεν εκδοθεί στο εξωτερικό, αλλά έχουν καταχωρηθεί σε εγχώριο λογαριασμό πιστωτικού ιδρύματος ή Α.Ε.Π.Ε.Υ. (Ανώνυμες Εταιρείες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών). Όσον δε αφορά στους συνδικαιούχους κ.δ.λ.¹⁴, αυτοί κατ' ακολουθία των γενικότερα ισχυόντων περί ιθαγένειας και μόνιμης κατοικίας φυσικών προσώπων καθώς και τόπου κατάρτισης της σύμβασης σε συνάρτηση με τη βούληση των συμβαλλομένων¹⁵, μπορεί να είναι είτε μόνιμοι κάτοικοι εσωτερικού

είτε εξωτερικού (άρθρο 1 παρ. 3 Ν 5638/1932 σε συνδ. με άρθρα 3 παρ. 1, περ. α' και 25 παρ. 2, περ. γ' εδ. 2 Ν 2961/2001). Τούτο χωρίς μεν περαιτέρω διάκριση σε σχέση με την υπηκοότητά τους¹⁶, αλλά με εφαρμοστέο επί του

2010, Εσαγ. παρατ. στα άρθρα 51-56 ΑΚ, αρ. 5 επ και ΑΚ 51 επ, αρ. 1 επ· Δούβλης, Διεθνείς δράσεις κατά της φοροδιαφυγής - φοροαποφυγής: «Η Μεγάλη Χίμαιρα»; ΔΕΕ 2015, 773· Ο ίδιος, Η Υποχρεωτική Αυτόματη Ανταλλαγή Φορολογικών Πληροφοριών και η επέκτασή της στις Διασυννοριακές Ρυθμίσεις με την Οδηγία 2018/822/ΕΕ, ΔΕΕ 2019, 5, 10 επ· Απ. Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2019⁵, 125 επ· Α. Μάλλιου, Η μεταφορά της φορολογικής κατοικίας φυσικών προσώπων, στο: *Ελληνική Εταιρία Φορολογικού Δικαίου και Δημοσιονομικών Μελετών*, Επιχειρηματικότητα και Φορολογία, 2021, 19 επ. Όσον αφορά δε στη σχετικά πρόσφατη εισαγωγή και στη χώρα μας καθεστώς εναλλακτικής φορολόγησης εισοδήματος εξωτερικού για φυσικά πρόσωπα, τα οποία μεταφέρουν στην Ελλάδα τη φορολογική τους μόνον κατοικία (άρθρο 5Α Ν 4172/2013 - Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος/Κ.Φ.Ε., με βάση το άρθρο 2 παρ. 1 Ν 4646/2019), θ. Σκουζός/Ε. Νταρούλη, Το καθεστώς non-dom tax residency στην Ελλάδα και οι προβληματικές που ανακύπτουν, ΔΕΕ 2020, 1272 επ. Αντίστοιχη εξάλλου ευχέρεια για συνταξιούχους εξωτερικού υιοθετήθηκε με το άρθρο 5Β Κ.Φ.Ε. (εισαγωγή από άρθρα 1 παρ. 1 και 14 παρ. 1 Ν 4714/2020), ενώ με το επόμενο άρθρο 5Γ Κ.Φ.Ε. (εισαγωγή με άρθρο 40 παρ. 1 Ν 4758/2020) η σχετική φορολογική δυνατότητα επεκτάθηκε και προκειμένου για αλλοδαπούς καθώς και Έλληνες εργαζόμενους και αυτοαπασχολούμενους μόνιμους κατοίκους εξωτερικού. Σχετικά, Δ. Πάσιου, Οι αλλαγές στη φορολογική κατοικία φυσικών προσώπων με το Ν 4646/2019 - Η εισαγωγή στο ελληνικό δίκαιο της εναλλακτικής φορολογικής κατοικίας, Επιχείρηση 2020, 219 επ· Μάλλιου, Η προσέλκυση πλούτου φυσικών προσώπων, αναγκαιότητα για τη χώρα; ΔΦΝ 2020, 145 επ. Τέλος, με το άρθρο 71Ζ Κ.Φ.Ε. (εισαγωγή από άρθρο 25 Ν 4778/2021) θεσμοθετήθηκαν οι εταιρίες ειδικού σκοπού διαχείρισης οικογενειακής περιουσίας (Family Offices), οι οποίες μπορούν να διαχειρίζονται υπό ευνοϊκό καθεστώς φορολογικής κατοικίας πάγια και επενδυτικά στοιχεία περιουσίας φυσικών προσώπων μόνιμων κατοίκων κατά τα λοιπά εξωτερικού.

16. Δούβλης (1987), 22· Μητροπούλου (2002), 26· Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 15, 20 επ, 31 επ· Βελέντζας (2010), 419 επ, 431· Ψυχομάνης (2010⁶), 114 επ· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 474 επ. Εφόσον πάντως υπάρχει συγκαταθέτης συνδόμενος με οποιονδήποτε ουσιαστικό (ιθαγένεια, μόνιμη άδεια παραμονής ή εργασίας κλπ) ή φορολογικό τρόπο (πχ. φορολογικός κάτοικος) με τις ΗΠΑ, εφαρμόζονται ως προς αυτόν από 1.7.2014 για την Ελλάδα (Ν 4493/2017) οι πρόσθετες εξωεδαφικού χαρακτήρα ρυθμίσεις της FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) για πληροφόρηση του αμερικανικού IRS (Internal Revenue Service) σχετικά με το άνοιγμα και τις κινήσεις τραπεζικού/ών λογαριασμού/ών συνολικά άνω των 50.000 USD, βλ. Δούβλης, ΔΕΕ 2015, 774, 778, 784 επ, εξετάζονται ειδικότερα τη χρηματοπιστωτική - φορολογική αντιμετώπιση ευρωπαίων καθώς και αμερικανών πολιτών με καταθέσεις στην Ελβετία, 782 επ, 784 επ· Ο ίδιος, ΔΕΕ 2019, 4 επ, 6 επ· Ν. Τζαναβάρη, Οι διεθνείς συμβάσεις για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών, 2019, 86 επ, 105 επ· Π. Παταζόπουλος, Ζητήματα και εξελίξεις σχετικά με την επίδραση των στοιχείων από τραπεζικούς λογαριασμούς στη φορολογική ελεγκτική διαδικασία, Επιχείρηση 2021, 237. Όσον αφορά ευρύτερα στην ιθαγένεια ως οικονομικό περιουσιακό στοιχείο εντός του πλαισίου της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης, βλ. την ενδιαφέρουσα ανάλυση του Β. Milanovic, Καπιταλισμός χωρίς αντίπαλο - Το μέλλον του συστήματος που κυβερνά τον κόσμο, 2020, 171 επ, 177 επ, 205 επ, 228, ο οποίος μάλιστα κά-

άρθρα 19, 111 Ν 2961/2001. Τέλος, Δούβλης (1987), 15, υποσημ. 14, αναφορικά με το προϊσχύσαν φορολογικό καθεστώς.

11. Δούβλης (1987), 15 επ, 22· Γεωργακόπουλος (1999), 281 επ· Μητροπούλου (2002), 26 επ, 29 επ, 62 επ, 136 επ· Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 7 επ, 9 επ, 11 επ, 13 επ, 15, 20 επ, 39· Ψυχομάνης (2008⁶), 2 επ, 186 επ, 335 επ, 362· Ο ίδιος (2010⁶), 77 επ, 106, 113 επ, 132 επ, 134 επ· Βελέντζας (2010), 401 επ, 417 επ, 431, 1410 επ· Ψυχομάνης (2010⁶), 107, 113 επ, 134 επ· Ν. Ρόκας κ.ά (2016³), 9 επ, 542 επ, 547, 617 επ· Γεροντίδης/Δρίτσουλας/Πανίτσας (2016), 125 επ· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 473 επ, 477.
12. Για τη φορολογική τους απαλλαγή αναλογικά προς τα ισχύοντα για κ.δ.λ., βλ. άρθρο 25 παρ. 2, περ. γ', εδ. 4 Ν 2961/2001.
13. Μητροπούλου (2002), 143 επ, 163 επ· Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 9 επ, 16 επ, 18 επ· Ψυχομάνης (2010⁶), 106, 113 επ· Ν. Ρόκας κ.ά (2016³), 547· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 473 επ. Για το παλαιότερο νομικό καθεστώς, Δούβλης (1987), 19 επ. Πρβλ. και ΑΠ 755/2003, ΕΤΡΑΕΧΡΔ 2004, 178 επ· ΕφΑΘ 5161/2006, ΕπισκΕΔ 2006, 848 επ· ΑΠ 1812/2007, ΕΕμπΔ 2008, 346 επ.
14. Ως προς το ενδεχόμενο να είναι συνδικαιούχος κ.δ.λ. εκτός από φυσικό και νομικό πρόσωπο, Δούβλης (1987), 20· Μητροπούλου (2002), 31 επ, 34 επ· Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 34· Ψυχομάνης (2010⁶), 107, 116· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 468 επ.
15. Χαρακτηριστικά, Γ. Αναστασάκης, Η επίδραση της φορολογικής νομοθεσίας επί των συμβάσεων, 1983, 98 επ, 191 επ, 265 επ· Σ. Βρέλλης, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, 2008³, 489 επ· Γ. Φωτόπουλος/Μ. Βραχάτη, σε: Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών (επιμ. Χ. Παμπούκης), 2009, 1425 επ· Κ. Φουντεδάκη, σε: Απ. Γεωργιάδης (επιμ.), Σύνομη ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, τ. Ι,

κ.δ.λ. τους δίκαιο εκείνο του κράτους εγκατάστασης του οικείου πιστωτικού ιδρύματος, δηλαδή το ελληνικό στην προκειμένη περίπτωση. Τα παραπάνω μάλιστα συμβαδίζουν προκειμένου για τον Ν 5638/1932 και με τον κύριο οικονομικό σκοπό ψήφισής του, που ήταν αφενός μεν η προσέλευση ξένων κεφαλαίων στις ελληνικές τράπεζες και κατ' επέκταση στη χώρα, αφετέρου δε η αποτροπή διαρροής εγχώριων κεφαλαίων στο εξωτερικό¹⁷.

2. Με τον ίδιο εξάλλου τρόπο αντιμετωπίζουν σε γενικές γραμμές και τα ξένα δίκαια το θέμα της δυνατότητας ανοίγματος και λειτουργίας κ.δ.λ. με έναν ή περισσότερους γηγενείς ή και αλλοδαπούς συνδικαιούχους. Σε αυτό το πλαίσιο και δίχως βεβαίως να λείπουν οι σχετικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με το δικαϊκό μοντέλο και το χρηματοπιστωτικό σύστημα κάθε χώρας, η ευρέως διαδεδομένη διεθνώς πρακτική για αποδοχή καταθέσεων σε εγχώριο νόμισμα ή συνάλλαγμα υπό διαζευκτική μορφή χρήσης από μέρος των συγκαταθετών εμφανίζεται να συνδυάζεται σε μεγάλη έκταση με τη γενικευμένη παράλληλα εξάπλωση στις οικείες τραπεζικές συμβάσεις ρήτρας τύπου Γενικού Όρου Συναλλαγών (ΓΟΣ) για την παράκαμψη της κληρονομικής διαδοχής¹⁸. Εφόσον μάλιστα η ανάλογη κατάσταση εξετασθεί σε ενωσιακό ειδικότερα επίπεδο¹⁹, πολύ δε περισσότερο εντός των ορίων της ευρωζώνης, οι γνωστές γενικές αρχές περί κοινής ευρωπαϊκής ιθαγένειας²⁰ και ελεύθερης κίνησης των κεφαλαίων²¹, σε συνάρτηση με την επιταχυνόμενη εναρμόνι-

ση των προσφερόμενων υπηρεσιών στο πλαίσιο ανάπτυξης του Ευρωπαϊκού Τραπεζικού Δικαίου και της επιδιωκόμενης πλήρους Τραπεζικής Ένωσης (European Banking Union, Union Bancaire Européenne)²², διευκολύνουν περαιτέρω τη διεύθυνση του κ.δ.λ. με επιμέρους παραλλακτική μορφολογία στις σύγχρονες χρηματοπιστωτικές συνθήκες. Έτσι, η πανσπερμία των κ.δ.λ. σε ευρώ, δολάρια ή άλλο νόμισμα, αλλά και η εξυπηρέτηση μέσω κ.δ.λ. συναλλαγών σε άυλους τίτλους και αξίες ευρύτερα φαίνεται να αφορούν συνεχώς περισσότερους συγκαταθέτες διαφορετικών υπηκοοτήτων, με μόνιμη ή μη κατοικία στο κράτος όπου τηρείται ο κάθε τέτοιου είδους λογαριασμός.

Φυσικά, πέραν του ελληνικού δικαίου που έχει επίσημα νομοθετήσει προ πολλών ετών το καθεστώς του κ.δ.λ. μαζί με την ευχέρεια κατά τα ανωτέρω συνυπογραφής του σχετικού όρου παράκαμψης της κληρονομικής διαδοχής σε σχέση με τα πρόσωπα των συνδικαιούχων (άρθρο 2 Ν 5638/1932), η ίδια δυνατότητα σε άλλη επικράτεια και έννομη τάξη μπορεί να καταλαμβάνει αντίστροφα και Έλληνες πολίτες, πράγμα που επαληθεύεται συμβατικά σε μεγάλη κλίμακα τα τελευταία ιδίως χρόνια. Με τον τρόπο αυτόν, Έλληνες υπήκοοι που δεν έχουν αναγκάσει τη μόνιμη κατοικία τους στον τόπο ανοίγματος και χρήσης ενός κ.δ.λ., μπορούν πλέον να δια-

νε λόγο περαιτέρω για τη θέσπιση μελλοντικά μιας «ιθαγένειας light», που θα σήμαινε το τέλος της αυστηρά δυαδικής κλασικής διάκρισης μεταξύ πολιτών και μη πολιτών (284). Στο ίδιο εξάλλου πνεύμα με έμφαση όμως στον εργασιακό παράγοντα, V. Dounlis, Internationalisation du capital et firmes multinationales: caractères structurels du capitalisme mondial, Thèse de Doctorat, Université de Paris VIII, 1983, 10 επ, 29 επ, 62 επ, 76 επ, 105 επ· Ο ίδιος, Internationalisation du capital et firmes multinationales: caractères structurels du capitalisme mondial (αποσπάσματα της αντίστοιχης διδακτορικής διατριβής), Les Petites Affiches, Paris, nos 97 (17.8.1984), 4 επ, 98 (21.8.1984), 2 επ, 99 (24.8.1984), 8 επ, 100 (28.8.1984), 4 επ· Milanovic (2020), 49 επ, 174 επ, 258 επ.

17. Μητροπούλου (2002), 25 επ, 33 επ, 116, με αναφορά στην από 1.3.1932 εισηγητική έκθεση του νόμου· Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 1 επ, 9· Ψυχομάνης (2010⁶), 107 επ· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 465 επ, 497.
18. Ανωτ. σημ. 1. Για τη σύνδεση των συμβατικών όρων ελληνικού κ.δ.λ. με τον Ν 2251/1994 περί προστασίας των καταναλωτών, Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 30 επ· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 475. Πρβλ. και ΑΠ 213/2020, ΝΟΜΟΣ· Εφαθ 2644/2020, ΝΟΜΟΣ.
19. Συμπεριλαμβανόμενου του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ε.Ο.Χ.), βλ. άρθρα 1 παρ. 2 και άρθρα 6 επ σχετικής Συνθήκης (ΕΕ 3.1.1994, L. 1). Επ' αυτού, Μ. Δούβλη, Σύγχρονες μέθοδοι διοίκησης επιχειρήσεων στην υπηρεσία ασφαλούς ανάπτυξης του χρηματοπιστωτικού τομέα, Ελλάδα 2015, 1006.
20. Άρθρο 20 παρ. 1 ΣΛΕΕ (κατωτ. σημ. 25) και άρθρο 4 Ε.Ο.Χ., βλ. Ε. Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2013², 282 επ· Α. Κοτσίρης, Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο, 2018³, 11 επ.
21. Άρθρα 63 παρ. 1 και 65 παρ. 3 σε συνδ. με άρθρα 26 παρ. 2 και 58 παρ. 2 ΣΛΕΕ καθώς και άρθρα 40 επ Ε.Ο.Χ., βλ. Δούβλης, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, 2003, 133 επ, 139 επ, 143 επ· Ο ίδιος, ΔΕΕ 2015, 780· Κοτσίρης (2018³), 259 επ, 263 επ· Α. Πλιάκος, Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018², 562

επ· Γ. Αργυρός/Α. Δεδούλη-Λαζαράκη, Ευρωπαϊκή Ένωση και το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Οικονομίας, 2018, 364 επ· Γ. Καλαβρός/Θ. Γεωργόπουλος, Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τ. II, 2020⁴, 93 επ· Ο. Σπηλιόπουλος, Οικονομικό Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2020, 430 επ· Γ. Καρύδης, Ενωσιακό Δίκαιο Ανταγωνισμού και Εσωτερικής Αγοράς, 2020, 70 επ, 74 επ, 77 επ· Β. Χριστιανός/Ρ.Ε. Παπαδοπούλου/Μ. Περάκης, Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021⁴, 128 επ. Σημειώτεον, ότι οι τραπεζικοί λογαριασμοί και οι κληρονομίες δεν καθορίζονται ως υπαγόμενες στην απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων βάσει των ανωτέρω γενικών διατάξεων της ΣΛΕΕ, αλλά σύμφωνα με την προγενέστερη και εξακολουθούσα να ισχύει Οδηγία 88/361/ΕΟΚ (ΕΕ 8.7.1988, L. 178/5), Παραρτήματα VI και XI-Δ αντίστοιχα, Δούβλης (2003), 136 επ.

22. Μ. Δούβλη, Ελλάδα 2015, 1005· Η ίδια, Η ειδική εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων, Ελλάδα 2016, 1631 επ, 1634· Ν. Ρόκας κ.ά (2016³), 23 επ, 89 επ, 109 επ, 145 επ· Πλιάκος (2018²), 581 επ, 785· Καλαβρός/Γεωργόπουλος (2020⁴), 102 επ, 193 επ· Σπηλιόπουλος (2020), 153, 421 επ, 699 επ· Καρύδης (2020), 242 επ· Ι. Ρόκας, Χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Διεύρυνση των ενεργειών σε προϊόντα και πωλήσεις, αλλά και της επαγγελματικής ευθύνης, ΝοΒ 2020, 203 επ· Ψυχομάνης, Οικονομία, Δίκαιο και Ηθική, στο παράδειγμα των τραπεζικών δραστηριοτήτων, Αρμ 2020, 565 επ. Ακόμη, Δούβλης (2003), 27 επ, 58 επ, 103 επ, 114 επ· Ο ίδιος, ΔΕΕ 2015, 786· Ο ίδιος, Ελληνική Χρηματοπιστωτική Κρίση, ΔΕΕ 2017, 598 επ, 600 επ· Ο ίδιος, Η Ευρωπαϊκή Διαταγή Δέσμευσης Λογαριασμού και η εφαρμογή της σε σχέση με την Ελληνική Τραπεζική Νομοθεσία, ΔΕΕ 2018, 561 επ, 572· Ο ίδιος, Σχέσεις του Οικονομικού Δικαίου με το Εμπορικό Δίκαιο και διασύνδεσή τους με τη σύγχρονη Διοίκηση Επιχειρήσεων, Ελλάδα 2020, 350· Χ. Λιβαδά, Πτυχές της επίδρασης του δημοσίου τραπεζικού δικαίου στη διαμόρφωση σχέσεων ιδιωτικού δικαίου, ΔΕΕ 2020, 798 επ. Τέλος, J-V. Louis, La réforme de l' Union Européenne: vers l' achèvement de l' Union Bancaire? Cahiers de Droit Européen 2018, 315 επ· Revue de Droit Bancaire et Financier (R.D.B.F.), Les enjeux juridiques de la digitalisation pour les banques (Dossier), no 6/2019, 61 επ· R. Cabrillac, Un Code européen des affaires, une chance pour la construction européenne, Rec. Dalloz 2019, 1191 επ.

κινούν πληθώρα κεφαλαίων με την πρόσθετη διευκόλυνση των διαρκώς βελτιούμενων μέσων ηλεκτρονικής τραπεζικής (e-banking κ.ά.)²³. Τούτο βεβαίως δεν σημαίνει ταυτόχρονα και ομοιομορφία των ανά χώρα φορολογικών ρυθμίσεων σε σχέση κυρίως με την προεκτεθείσα κληρονομική αποφυγή ούτε καν σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.)²⁴. Σε αυτό συντείνει πρωτίστως η αναγνωριζόμενη βάσει του άρθρου 65 παρ. 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)²⁵ δυνατότητα φορολογικής διαφοροποίησης από τα κράτη μέλη και εντός ακόμη του πλαισίου της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων²⁶. Το όλο δε θέμα τίθεται μάλιστα και αντίστροφα, πράγμα που ενδιαφέρει συγκεκριμένα την παρούσα διερεύνηση. Δηλαδή εκτός της χρηματοπιστωτικής και σχετικής φορολογικής αντιμετώπισης από το δίκαιο του τόπου τήρησης κ.δ.λ. όσων Ελλήνων μόνιμων κατοίκων εσωτερικού διατηρούν εκεί τέτοιο λογαριασμό, παρέχεται η ευχέρεια παράλληλης μεταχείρισής τους από το ελληνικό δίκαιο για τον ίδιο λόγο, δεδομένου ότι παρόμοια έννομη προσέγγιση μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση τόσο την ελληνική τους ιθαγένεια, όσο και τη μόνιμη εσωτερική τους κατοικία²⁷.

3. Πιο συγκεκριμένα, το πρόβλημα στην κύρια έκφραση του παρουσιάσθηκε ως γενικότερα συνδεόμενο με το ενδεχόμενο αναλογικής - ουσιαστικής επέκτασης²⁸ των ρυθ-

23. Συγκεντρωτικά, *Ψυχομάνης* (2008⁶), 118 επ· *Δούβλης*, ΔΕΕ 2019, 13· *Ο ίδιος*, ΕλλΔνη 2020, 351· *Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης* (2019), 241 επ. Επίσης, *Μ. Δουνίτ*, The application of e-commerce in banking transactions - The e-banking in the EU and the UK, LLM Dissertation, Queen Mary University of London, 2010, 9 επ, 22 επ, 36 επ· *Η ίδια*, ΕλλΔνη 2015, 1005.

24. Σημαντικό πάντως βήμα προς την κατεύθυνση εναρμόνισης των διάσπαρτων ρυθμίσεων κληρονομικού δικαίου στα ευρωπαϊκά κράτη έγινε με τη θέσπιση του Καν. ΕΕ/650/2012 (ΕΕ 27.7.2012, L. 201/107, ενοπ. έκδ. 5.7.2012) για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου. Η άμεση ισχύς του Καν. για την Ελλάδα ξεκίνησε την 17.8.2015. Σχετικά, *Χ. Παμπούκης*, Κληρονομικό Διεθνές Δίκαιο, 2016, 15 επ, 193 επ· *Γ. Νικολαΐδης*, Η σχέση ευρωπαϊκού και εθνικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου υπό το πρίσμα του Καν. (ΕΕ) 650/2012 για τις κληρονομικές σχέσεις, 2019, 39 επ, 52 επ, 208 επ, 311 επ· *Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης* (2019), 476. Πρβλ. και ΔικΕΕ 16.7.2020, C-80/19, ΕλλΔνη 2020, 1513 επ, με σημ. Α. *Βαθρακοκόιλη*, 1522 επ.

25. Πρόσφατη ενοπ. απόδοση ΣΛΕΕ (ΕΕ 7.6.2016, C. 202/47) της 1.3.2020.

26. Ανωτ. σημ. 21. Επιπρόσθετα, *Στυλιανίδου*, Η αποφυγή της διπλής φορολογίας κληρονομιών, 2011, 73 επ, συσχετίζοντας αρνητικά την εξαίρεση της φορολόγησης των κληρονομιών προς την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων· *Θ. Φορτσάκης/Κ. Σαββαΐδου*, Φορολογικό Δίκαιο, 2013⁴, 426 επ· *Κ. Φινοκαλιώτης*, Ευρωπαϊκό Φορολογικό και Τελωνειακό Δίκαιο, 2015, 570 επ· *Ο ίδιος*, Φορολογικό δίκαιο, 2020⁶, 185 επ· *Κοτσίρης* (2018³), 264 επ, 267· *Σπηλιόπουλος* (2020), 448 επ· *Καρύδης* (2020), 77 επ.

27. Αναλυτικότερα, *Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης* (2019), 475 επ.

28. Όχι βεβαίως από τυπική σκοπιά, δεδομένου ότι η γραμματική διατύπωση και ερμηνεία της παρ. 3 του άρθρου 1 Ν 5638/1932, αλλά και η αντίστοιχη εισηγητική έκθεση (ανωτ.

μίσσεων του Ν 5638/1932, κυρίως δε του άρθρου 2 αυτού, σε Έλληνες του εσωτερικού που διατηρούσαν καταθέσεις σε κ.δ.λ. εξωτερικού. Τούτο δε λόγω αφενός μεν της ιθαγένειάς τους ως βάσης του εφαρμοστέου κατά το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο εννόμου προσωπικού καθεστώτος στις κληρονομικές σχέσεις (ΑΚ 28), αφετέρου δε λόγω του συμβατικού περιεχομένου του κ.δ.λ. σε ξένο πιστωτικό ίδρυμα²⁹, όπου μπορεί να προβλέπεται η ίδια κληρονομική απαλλαγή με εκείνη του άρθρου 2 Ν 5638/1932. Κάτι παρόμοιο όμως δεν φαίνεται να προκύπτει τουλάχιστον ευθέως σύμφωνα με τις φορολογικές προβλέψεις των άρθρων 3 παρ. 1, περ. Β' και 25 παρ. 2, περ. γ' καθώς και ε' Ν 2961/2001³⁰. Οι τελευταίες αυτές διατάξεις παρουσιάζονται αρνητικές σε σχέση με το επίμαχο ενδεχόμενο. Αυτό διότι κατ' αρχάς το άρθρο 3 παρ. 1, περ. Β' Ν 2961/2001 ορίζει, ότι σε φόρο υποβάλλεται: «*Η κείμενη στην αλλοδαπή ενσώματη ή ασώματη κινητή περιουσία Έλληνα υπηκόου, που έχει την κατοικία του οπουδήποτε, καθώς και αλλοδαπού που έχει την κατοικία του στην Ελλάδα, με την επιφύλαξη της εφαρμογής της διάταξης της περίπτωσης ε' της παραγράφου 2 του άρθρου 25*». Στη συνέχεια δε το άρθρο 25 παρ. 2, περ. γ' του ίδιου Κώδικα καθορίζει, ότι μεταξύ άλλων απαλλάσσονται από τον φόρο: «*Η χρηματική κατάθεση σε τράπεζα σε ανοικτό λογαριασμό στο όνομα δύο ή περισσότερων από κοινού (Compte Joint, Joint Account) κατά τις διατάξεις του Ν 5638/1932, στην οποία έχει τεθεί ο πρόσθετος όρος ότι με το θάνατο οποιουδήποτε δικαιούχου η κατάθεση και ο λογαριασμός αυτής περιέρχεται αυτοδίκαια στους λοιπούς επιζώντες μέχρι τον τελευταίο από αυτούς. Η απαλλαγή αυτή ισχύει και σε κοινούς λογαριασμούς με προθεσμία ή ταμειυτηρίου με προειδοποίηση και σε κοινούς λογαριασμούς σε συνάλλαγμα ή σε συνάλλαγμα και δραχμές με προθεσμία ή ταμειυτηρίου με προειδοποίηση μόνιμων κατοίκων της αλλοδαπής ή αυτών με συνδικαιούχους μόνιμους κατοίκους της ημεδαπής. Αντίθετα η απαλλαγή αυτή δεν επεκτείνεται στους κληρονόμους του τελευταίου απομείναντος δικαιούχου. Οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται ανάλογα και σε μερίδα αμοιβαίου κεφαλαίου*».

Η ερμηνευτική προσέγγιση των παραπάνω ρυθμίσεων, συμβαδίζοντας με εκείνες του καθαυτού περιεχομένου του Ν 5638/1932, κλίνει στο να παραπέμπει τυπικά και ουσιαστικά στο εσωτερικό μόνον πεδίο όσον αφορά και στη φορολογική εφαρμογή του νόμου αυτού. Η εν λόγω άποψη ενισχύεται μάλιστα τόσο από την εισηγητική έκθεση του Ν 5638/1932³¹, όσο και από τη διατύπωση της περ. ε' της παρ. 2 του άρθρου 25 Ν 2961/2001, όπου προβλέπεται φορολογική απαλλαγή για την: «*κινητή περιουσία που βρίσκεται στην αλλοδαπή Έλληνα υπηκόου που είναι εγκατεστημένος σε αυτή για δέκα (10) τουλάχιστον συναπτά έτη. Δεν περιλαμβάνονται στην απαλλαγή αυτή περιουσίες δημοσίων υπαλλήλων, στρατιωτικών και υπαλλήλων επιχειρήσεων που εδρεύουν στην Ελλάδα, εφόσον τα πρόσωπα αυτά εγκαταστάθηκαν*

σημ. 17) σαφώς παραπέμπον εφαρμοστικά στα όρια της ελληνικής επικράτειας.

29. Ανωτ. σημ. 18, 27.

30. Ανωτ. σημ. 4-5, 10, 12.

31. Ανωτ. σημ. 17, 28.

στην αλλοδαπή λόγω της ιδιότητάς τους αυτής». Συνεπώς, μόνον η προηγούμενη κατηγορία Ελλήνων υπηκόων εγκατεστημένων επί τουλάχιστον δέκα συνεχή έτη στο εξωτερικό εξαιρούνται ρητά ως συγκαταθέτες κ.δ.λ. εξωτερικού από τα κληρονομικά φορολογικά βάρη του Ν 2961/2001. Δεν φαίνεται όμως να συμβαίνει το ίδιο στην εξεταζόμενη περίπτωση προκειμένου για Έλληνες ή αλλοδαπούς³², που χαρακτηρίζονται σύμφωνα με το εθνικό μας δίκαιο ως μόνιμοι κάτοικοι εσωτερικού. Άρα, σε συνδυασμό και με τη γενική αυστηρή πρόβλεψη του προεκτεθέντος άρθρου 3 παρ. 1, περ. Β' του τελευταίου αυτού νόμου, παρά δε την απελευθέρωση κίνησης κεφαλαίων ιδιαίτερα σε επίπεδο Ε.Ε. και Ε.Ο.Χ. (Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος)³³, οι Έλληνες ειδικότερα υπήκοοι μόνιμοι κάτοικοι εσωτερικού, ακόμη και αν διατηρούν κ.δ.λ. που ευρίσκεται σε αλλοδαπό πιστωτικό ίδρυμα περιλαμβάνοντας συνάμα όρο κληρονομικής αποφυγής ανάλογο με εκείνο του άρθρου 2 Ν 5638/1932, προκύπτει ότι υπάγονται στις ανάλογες υποχρεώσεις του ισχύοντα Φορολογικού Κώδικα.

4. Αυτή άλλωστε είναι και η εικόνα που παρουσιάζεται στην υπάρχουσα έως σήμερα ελληνική νομολογία. Έτσι, η Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών (ΔΕΔ), η οποία υπηρεσιακά ανήκει στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ)³⁴, με δύο αποφάσεις της³⁵ επί ενδικοφανών προσφυγών (άρθρο 63 Ν 4174/2013 - Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας/Κ.Φ.Δ.) απέρριψε σχετικές αιτιάσεις Ελλήνων μόνιμων κατοίκων εσωτερικού, οι οποίοι εμφανίζονταν ως συνδικαιούχοι σε κ.δ.λ. και αμοιβαία κεφάλαια άλλων ευρωπαϊκών κρατών, χωρίς καν να εξετάσει αν υπήρχε σε αυτές τις καταθέσεις αντίστοιχη συμβατική ρήτρα με εκείνη του άρθρου 2 Ν 5638/1932. Με τον τρόπο αυτόν και εστιάζοντας μονομερώς στην επιβολή στην Ελλάδα φόρου κληρονομίας επί των επιζώντων συγκαταθετών κ.δ.λ. λόγω θανάτου ενός των συνδικαιούχων δίκως την ύπαρξη όρου του άρθρου 2 Ν 5638/1932, η ΔΕΔ επιβεβαίωσε αφενός μεν τη μη εφαρμοστική επέκταση της προαναφερόμενης ευχέρειας στις περιπτώσεις κ.δ.λ. εξωτερικού Ελλήνων με μόνιμη εσωτερική κατοικία, αφετέρου δε αντίστροφα τη γενικότερη επεκτατική εφαρμογή των διατάξεων του οικείου Φορολογικού Κώδικα (Ν 2961/2001) προκειμένου και για θεωρούμενα συλλήβδην ως κληρονομίαία ποσά αντιστοιχούντα σε επιζώντες συγκαταθέτες τέτοιας μορφής λογαριασμών³⁶.

Και ναι μεν η ανωτέρω στάση της ΔΕΔ θα μπορούσε να παρερμηνευθεί ίσως υπό ορισμένη σκοπιά ως στοχεύουσα στην αποτροπή - αποθάρρυνση μόνιμων κατοίκων της χώρας μας να τοποθετούν κεφάλαια - καταθέσεις σε αλλοδαπά πιστωτικά ιδρύματα προς τελικό όφελος ξένων οικονομικών και σε αντίστοιχη φυσικά βλάβη της δικής μας, όμως η εν λόγω συνολική θεώρηση του ζητήματος φαίνε-

ται πρόσφατα να συσκοτίσθηκε περαιτέρω αντί να διαλευκανθεί. Αφορμή υπήρξε η έκδοση σχετικής απόφασης από το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών³⁷. Εδώ ο αποκλεισμός αναλογικής έστω επεκτατικής εφαρμογής των ρυθμίσεων του Ν 5638/1932 προκειμένου για κ.δ.λ. και αμοιβαία κεφάλαια εξωτερικού μονίμως διαβιούντων στην Ελλάδα συνδικαιούχων εμφανίζεται και πάλι να βασίσθηκε κατά κύριο λόγο στη μη απόδειξη από τους προσφεύγοντες ιδιώτες της ύπαρξης στις αλλοδαπές τραπεζικές συμβάσεις όρου αντίστοιχου με αυτόν του άρθρου 2 Ν 5638/1932. Ως εκ τούτου, από το όλο περιεχόμενο της υπόψη δικαστικής απόφασης απορρέει τουλάχιστον η εντύπωση, ότι θα μπορούσε ίσως να γίνει αποδεκτή η κληρονομική φορολογική παράκαμψη αναφορικά με Έλληνες συγκαταθέτες ακόμη και μόνιμους κατοίκους εσωτερικού για κ.δ.λ. και αμοιβαία κεφάλαια εξωτερικού, εφόσον όμως στις οικείες αλλοδαπές συμβάσεις συμπεριλαμβανόταν ο γνωστός απαλλακτικός όρος. Φυσικά, με τέτοιας μορφής υποθετικές νομολογιακές προσεγγίσεις δεν λύνεται το πρόβλημα. Γενικότερα μάλιστα το θέμα της κατ' αρχάς κληρονομικής - φορολογικής απαλλαγής αυτής της κατηγορίας Ελλήνων επιζώντων συνδικαιούχων σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο του τόπου τήρησης του κ.δ.λ. δεν μοιάζει να έχει ιδιαίτερα απασχολήσει ως προς τις ανακλαστικές του συνέπειες στο εθνικό μας δίκαιο τα εγχώρια νομικά δρώμενα. Κατανοητό βεβαίως ότι οι επιμέρους εθνικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών στον τομέα των άμεσων φόρων, όπως ο φόρος κληρονομίας, δωρεάς, γονικής παροχής κλπ, εξακολουθούν να υφίστανται λόγω κυρίως της μη επαρκούς προσαρμογής των εθνικών φορολογικών νομοθεσιών εντός της Ε.Ε. και του Ε.Ο.Χ. (άρθρο 114 παρ. 2 σε συνδ. με άρθρο 65 παρ. 1, 3 ΣΛΕΕ)³⁸. Έστω όμως και υπό το ενωσιακό αυτό χαλαρό φορολογικό καθεστώς εναρμόνισης δεν παύει στην προκειμένη περίπτωση να δημιουργείται στην πραγματικότητα το τουλάχιστον παράδοξο δικαϊκό αποτέλεσμα του να μπορεί να εμφανίζεται ένας ή περισσότεροι Έλληνες πολίτες ως μη έχοντες σύμφωνα με το κατά περίπτωση αλλοδαπό δίκαιο κληρονομική ιδιότητα, άρα ούτε αντίστοιχη φορολογική επιβάρυνση, ενώ για το ίδιο γενεσιουργό αίτιο να φορολογούνται ταυτόχρονα ως κληρονόμοι στη χώρα μας. Κατά συνέπεια, η μόνη φορολογική απαλλαγή ή έστω απομείωση οικονομικής επιβάρυνσης των συμπατριωτών μας σε ανάλογη περίπτωση θα ήταν η σύμφωνα με το ξένο δίκαιο φορολόγησή τους ενδεχομένως ως κληρονόμων³⁹, οπότε θα είχαν συναφή εφαρμογή ανά περί-

32. Εκτός εάν οι αλλοδαποί αυτοί δικαιούνται πλήρη ή μερική φορολογική απαλλαγή υπό τον όρο της αμοιβαιότητας βάσει διεθνών συμβάσεων (άρθρο 25 παρ. 1, περ. δ' Ν 2961/2001).

33. Ανωτ. σημ. 19, 21, 26.

34. Πρόσφατα, Δ. Χαλκιάς, Η ενδικοφανής προσφυγή ενώπιον της Διεύθυνσης Επίλυσης Διαφορών, 2021, 17 επ, 29 επ, 41 επ.

35. Υπ' αριθ. 1082 και 2522/2018, ΝΟΜΟΣ.

36. Δαλιάνης, Λογιστής 2019, 776.

37. Υπ' αριθ. 59/2020, ΝΟΜΟΣ, όπου γίνεται, μεταξύ άλλων, αναφορά και στην κατάργηση του άρθρου 7 Ν 5638/1932 (εφαρμογή των κανόνων περί κ.δ.λ. επιλεκτικά μετά από σχετική κυβερνητική αδειοδότηση τραπεζών και νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου) από το άρθρο 26 παρ. 3 Ν 2076/1992, χωρίς όμως ιδιαίτερη αξιολόγηση του υπόψη στοιχείου. Επ' αυτού, Πελένη-Παπαγεωργίου (2005), 32 επ. Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 468.

38. Στυλιανίδου (2011), 73 επ. Δούβλης, ΔΕΕ 2015, 771, 779. Φορτσάκης κ.ά, Φορολογικό Δίκαιο, 2020⁶, 346 επ. Πρβλ. και ΣτΕ 351/2019, ΔΕΕ 2020, 789 επ. Ακόμη, ανωτ. σημ. 26 και κατωτ. σημ. 46.

39. Λόγω είτε μη υπεισελέυσης ανάλογης προς το άρθρο 2 Ν 5638/1932 απαλλακτικής ρήτρας στη σύμβαση ανοίγματος

πτωση οι κανόνες των Συμβάσεων Αποφυγής Διπλής Φορολογίας (ΣΑΔΦ)⁴⁰.

5. Το διερευνώμενο πάντως ζήτημα δεν ολοκληρώνεται κατ' αυτόν τον τρόπο. Τούτο διότι τα μέχρι σήμερα εθνικά μας νομολογιακά δεδομένα δεν λαμβάνουν υπόψη τους ορισμένα κρίσιμα στοιχεία ενωσιακού κυρίως δικαίου, με εκτεινόμενα στο πεδίο του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου αποτελέσματα. Έτσι, δεν συνυπολογίζονται στις επισκοπούμενες περιπτώσεις αρχικά οι άμεσες και υπέρτερης ισχύος ρυθμίσεις του Κανονισμού ΕΕ/650/2012, όπου περιέχονται ενδιαφέροντες ευρωπαϊκοί κανόνες περί του εφαρμοστέου δικαίου κληρονομικής διαδοχής, η αναλυτικότερη εξέταση των οποίων οπωσδήποτε υπερβαίνει τα όρια αυτής της μελέτης⁴¹.

Εκείνο πάντως που μπορεί να επισημανθεί εδώ είναι ότι εφόσον αντιμετωπίζονται κληρονομικά αποτελέσματα από θάνατο συνδικαιούχου κ.δ.λ. εξωτερικού και υπό την προϋπόθεση ότι σε σχέση με τις εσωτερικές σχέσεις των συγκαταθετών προκύπτει ως *forum* η Ελλάδα, τότε κατά κοινή νομική λογική θα πρέπει να εφαρμοσθούν, μεταξύ άλλων, οι

κ.δ.λ. είτε τυχόν μη αναγνώρισης από το συγκεκριμένο δίκαιο του τόπου τήρησης του λογαριασμού μιας τέτοιας ευχέρειας. Αναφορικά εξάλλου με την έκπτωση φόρου αλλοδαπής σε σχέση με φόρο κληρονομίας οφειλόμενο στην Ελλάδα, βλ. άρθρο 32 Ν 2961/2001. Για περιπτώσεις φόρων κληρονομίας σε Ελβετία, Ην. Βασίλειο, Λουξεμβούργο και Κύπρο, βλ. «Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» 3.5.2020 (www.kathimerini.gr/economy).

40. Επιλεκτικά, Υπουργείο Οικονομικών, Συλλογή Συμβάσεων Ελλάδος μετ' άλλων κρατών περί Αποφυγής Διπλής Φορολογίας του Εισοδήματος, 1971· Ι. Τριπιδάκης, Η έννοια της «μονίμου εγκαταστάσεως» στο διεθνές φορολογικό δίκαιο, 2002, 17 επ, 139 επ· Φωτόπουλος/Βραχάτη (2009), 1429 επ, 1437 επ· Α. Τσουρουφλής, Η ερμηνεία των Διμερών Διεθνών Συμβάσεων για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας, 2010, 3 επ, 24 επ, 111 επ, 125 επ· Στυλιανίδου (2011), 11 επ, 25 επ, 44 επ, 82 επ, 107 επ, 177 επ, 223 επ, 240 επ· Η ίδια, ΔΕΕ 2013, 311 επ· Η ίδια, Η φορολόγηση των διασυνοριακών κληρονομιών και δωρεών μέσα από τις αποφάσεις του δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019, 22 επ· Φορτσάκης/Σαββαΐδου (2013⁴), 388 επ· Δούβλης, ΔΕΕ 2015, 773 επ, 776, 780, 784· Λ-Ε. Σωφρονά, Η Διαδικασία Αμοιβαίου Διακανονισμού για την επίλυση διεθνών φορολογικών διαφορών - Νομικά ζητήματα κατά την εφαρμογή στην Ελλάδα, ΔΕΕ 2017, 615 επ· Κ. Παππά, Η έννοια της κατάχρησης των Συμβάσεων Αποφυγής Διπλής Φορολογίας (ΣΑΔΦ) - Η πρακτική «treaty - shopping», Λογιστής 2019, 701 επ· Φορτσάκης κ.ά (2020⁶), 296 επ· Μάλλιου, Και πάλι για τη φορολογική κατοικία και τη μεταφορά της, ΔΦΝ 2020, 1107 επ· Η ίδια, Η μεταφορά της φορολογικής κατοικίας φυσικών προσώπων, στο: *Ελληνική Εταιρία Φορολογικού Δικαίου και Δημοσιονομικών Μελετών* (2021), 19 επ· Γ. Σταμέλου, Η φορολογική κατοικία για πρόσωπα και επιχειρήσεις με βάση το εσωτερικό δίκαιο και τις ΣΑΔΦ - Με ιδιαίτερη έμφαση στο πλαίσιο του Α.Ν. 89/67, στο: *Ελληνική Εταιρία Φορολογικού Δικαίου και Δημοσιονομικών Μελετών* (2021), 3 επ· Ι. Σταυρόπουλος, Η εφαρμογή της διαδικασίας αμοιβαίου διακανονισμού των ΣΑΔΦ, στο: *Ελληνική Εταιρία Φορολογικού Δικαίου και Δημοσιονομικών Μελετών* (2021), 109 επ. Πρβλ. και ΣτΕ 2465/2018, ΔΕΕ 2019, 124 επ, για φορολογική διαφορά Ην. Βασιλείου και Ελλάδας: ΣτΕ 321/2020, ΔΦΝ 2020, 1109 επ, αναφορικά με φορολογική διαφορά Ελλάδας και Κύπρου. Τέλος, ανωτ. σημ. 32.

41. Βλ. ανωτ. σημ. 24.

διατάξεις και του Ν 5638/1932. Επομένως, έχει πλέον στην περίπτωση αυτήν καθοριστική σημασία, εάν στην οικεία αλλοδαπή τραπεζική σύμβαση συμπεριλαμβάνεται ρήτρα αποφυγής της κληρονομικής διαδοχής αντίστοιχη με εκείνη του άρθρου 2 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 Ν 5638/1932, διότι τότε οι επιζώντες Έλληνες συνδικαιούχοι ενός τέτοιου λογαριασμού, ακόμη και ως μόνιμοι κάτοικοι εσωτερικού, αφενός μεν θα δικαιούνται κληρονομικής - φορολογικής απαλλαγής ωσάν ο κ.δ.λ. να λειτουργούσε στη χώρα μας⁴².

6. Ούτε όμως και με τον τρόπο έστω αυτόν κλείνει το όλο θέμα. Παραμένει προς διερεύνηση η σοβαρότερη ίσως νομική πλευρά της πιθανής παραβίασης από την ανωτέρω επίσημη ελληνική αντιμετώπιση τόσο των γενικών κανόνων περί ελεύθερης κυκλοφορίας υπηρεσιών και κεφαλαίων (άρθρα 54 επ, 63 επ)⁴³, όσο και εκείνων της προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού (άρθρα 101 επ, 107 επ) βάσει της ισχύουσας ΣΛΕΕ, συνακόλουθα δε και της Συνθήκης Ε.Ο.Χ.⁴⁴. Όσον αφορά κατ' αρχάς στον τομέα της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων, που από το άρθρο 58 παρ. 2 ΣΛΕΕ συνδέεται με την ελευθέρωση τραπεζικών και ασφαλιστικών υπηρεσιών⁴⁵, το άρθρο 63 παρ. 1 ΣΛΕΕ σε σχέση με εθνικές φορολογικές ρυθμίσεις απαγορεύει μεν σε γενικό επίπεδο οποιονδήποτε περιορισμό στην κίνηση κεφαλαίων τόσο μεταξύ κρατών μελών της Ε.Ε., όσο και σε σχέση με τρίτες χώρες. Πλην όμως με την ειδικότερη διάταξη του άρθρου

42. Έτσι, Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 476. Για τον συνδυασμό ειδικότερα των άρθρων 2 και 3 Ν 5638/1932, Δούβλης (1987), 25 επ. Ως προς την ιδιαίτερη σκοπιά των ΣΑΔΦ, ανωτ. σημ. 40.

43. Για την ελευθερία κίνησης κεφαλαίων, ανωτ. σημ. 21, 25-26, 33. Στοιχειώδης σχετική νομολογία του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔικΕΕ) αναφέρεται στη ΔΕΦΑΘ 59/2020 (ανωτ. σημ. 37). Ως προς δε την απελευθέρωση των υπηρεσιών, Κοτσίρης (2018³), 234 επ· Αργυρός/Δεδούλη-Λαζαράκη (2018), 323 επ· Καλαβρός/Γεωργόπουλος (2020⁴), 87 επ· Σπηλιόπουλος (2020), 473 επ, 557 επ· Καρύδης (2020), 60 επ, 85 επ, 242 επ, 386 επ· Χριστιανός/Παπαδοπούλου/Μ. Περάκης (2021⁴), 127 επ. Επίσης, άρθρα 36 επ Ε.Ο.Χ. και ανωτ. σημ. 22.

44. Μεταξύ πληθώρας έργων, Γ. Αυγερινός, σε: Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών (2009), 1152 επ, 1154 επ, 1162 επ, 1167 επ, 1190 επ· Δ. Αναγνωστοπούλου, Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών - Η Ευρωπαϊκή Διάσταση, 2012, 471 επ, 487 επ, 492 επ, 498 επ, 514 επ, 522 επ· Κοτσίρης, Δίκαιο Ανταγωνισμού, 2015⁷, 391 επ, 439 επ, 448 επ, 501 επ· Ο ίδιος (2018³), 297 επ, 319 επ, 321 επ, 331 επ, 347 επ, 371 επ, 496 επ· Ι. Ρόκας, Εμπορικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος, 2015⁵, 368 επ· Αργυρός/Δεδούλη-Λαζαράκη (2018), 414 επ, 417 επ, 419 επ, 426 επ· Γ. Τριανταφυλλάκης, Δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, 2019⁴, 55 επ, 327 επ, 332 επ· Καλαβρός/Γεωργόπουλος (2020⁴), 87 επ, 93 επ, 102 επ, 108 επ, 111 επ, 115 επ, 131 επ· Σπηλιόπουλος (2020), 473 επ, 502 επ, 507 επ, 557 επ· Δ. Τζουγανάτος (επιμ.)//Α. Αθανασίου κ.ά, Δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, τ. Ι-ΙΙ, 2020², 24, 70 επ, 106 επ, 128 επ, 226 επ· Καρύδης (2020), 85 επ, 91 επ, 114 επ, 121 επ, 135 επ· Χριστιανός/Μ. Ροδόπουλος, Δίκαιο κρατικών ενισχύσεων, 2020, 3 επ, 45 επ, 89 επ, 301 επ· Ν. Αθανασιάδου κ.ά, Δίκαιο Κρατικών Ενισχύσεων, 2020, 3 επ, 20 επ· Χριστιανός/Παπαδοπούλου/Μ. Περάκης (2021⁴), 12 επ, 129 επ, 131 επ, 132 επ, 134 επ. Για τον Ε.Ο.Χ., βλ. άρθρα 53 επ και 61 επ Συνθήκης του όσον αφορά στις κρατικές ενισχύσεις. Τέλος, ανωτ. σημ. 19-21, 43.

45. Ανωτ. σημ. 22, 43. Ακόμη, Καλαβρός/Γεωργόπουλος (2020⁴), 242 επ.

65 παρ. 1 ΣΛΕΕ επιτρέπεται κατ' εξαίρεση η διατήρηση τέτοιων περιορισμών αναφορικά με φορολογικές ρυθμίσεις των εθνικών νομοθεσιών. Περαιτέρω δε ως εξαίρεση της προηγούμενης εξαίρεσης, άρα επαναφορά στο πλαίσιο του γενικού κανόνα της παρ. 1 του άρθρου 63 ΣΛΕΕ, η παρ. 3 του άρθρου 65 ΣΛΕΕ ορίζει ότι: «τα μέτρα και οι διαδικασίες που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 δεν μπορούν να αποτελούν ούτε μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ούτε συγκεκριμένο περιορισμό της ελεύθερης κίνησης των κεφαλαίων και των πληρωμών, όπως ορίζεται στο άρθρο 63»⁴⁶.

Άρα, με ερμηνευτικά δεδομένη την υπαγωγή στο άρθρο 65 ΣΛΕΕ της τήρησης τραπεζικών λογαριασμών σε άλλα κράτη μέλη και τρίτες χώρες⁴⁷, δεν θα ήταν αυθαίρετο το συμπέρασμα, ότι η φορολογική τελικά αντιμετώπιση από το θετικό δίκαιο και τη νομολογία μας όσων Ελλήνων επιζώντων συγκαταθετών διατηρούν κ.δ.λ. σε χώρες του εξωτερικού εμπίπτει ουσιαστικά κατ' οιοδήποτε προφανή τρόπο στο πεδίο εφαρμογής της παρ. 3 του άρθρου 65 ως ευρύτερη παραβίαση της παρ. 1 του άρθρου 63, παρακάμπτοντας έτσι την αρχική εξαίρεση της παρ. 1 του άρθρου 65 ΣΛΕΕ⁴⁸. Το ίδιο άλλωστε θα μπορούσε να υποστηριχθεί εμμέσως και με βάση τη διατύπωση του άρθρου 113 ΣΛΕΕ για τη θεσμική εναρμόνιση ορισμένων φορολογικών τομέων των κρατών μελών, με σκοπό τη διασφάλιση εγκαθίδρυσης και λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς καθώς και την αποφυγή στρέβλωσης του ανταγωνισμού⁴⁹.

7. Σε σχέση με το τελευταίο αυτό πεδίο καθίσταται επίσης ορατή η πιθανότητα εμπλοκής του εδώ εξεταζόμενου ζητήματος με τις περιοριστικά αναφερόμενες διατάξεις πρωτίστως του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, ιδιαίτερα με εκείνη της περ. δ' της παρ. 1 περί ασυμβίβαστου και απαγόρευσης με αυτοδίκαιη ακυρότητα, μεταξύ άλλων, εναρμονισμένης επιχειρηματικής πρακτικής μέσω εφαρμογής άνισων όρων επί ισοδύναμων παροχών έναντι των εμπορικών συναλλασσ-

μένων, με αποτέλεσμα αυτοί να περιέρχονται σε μειονεκτική ανταγωνιστικά θέση⁵⁰. Χωρίς μάλιστα να μπορεί σοβαρά εδώ να υποστηριχθεί τυχόν εξαίρεση σύμφωνα με τις ευχέρειες της παρ. 3 του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, η τραπεζική πρακτική απαλλαγής των επιζώντων συνδικαιούχων κ.δ.λ. κατά το άρθρο 2 Ν 5638/1932 στην Ελλάδα είναι σχετικά εύκολα ανικνεύσιμη ως αποτελούσα ανταγωνιστική ανισομέρεια πλήττουσα την κοινή εσωτερική αγορά απέναντι στα υπόλοιπα πιστωτικά ιδρύματα τουλάχιστον της Ε.Ε. και του Ε.Ο.Χ., τα οποία προσφέρουν με τις ίδιες συμβατικές προϋποθέσεις τη δυνατότητα τήρησης κ.δ.λ. στα κράτη εγκατάστασής τους. Με τον τρόπο όμως αυτόν, οι Έλληνες μόνιμοι κάτοικοι εσωτερικού, οι οποίοι θα μπορούσαν και θα έπρεπε να μπορούν να επιλέξουν ελεύθερα το πιστωτικό ίδρυμα τήρησης του κ.δ.λ. τους, αποτρέπονται εμμέσως πλην σαφώς να το πράξουν, λόγω της προεκτεθείσας φορολογικής επιβάρυνσής τους σε περίπτωση θανάτου ενός ή περισσότερων συνδικαιούχων του λογαριασμού. Συνεπώς, τούτο ακριβώς το νομικό και πραγματικό στοιχείο επιφυλλάσσει ως μη όφειλε ενωσιακά αρκούντως πλεονεκτική θέση στα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στη χώρα μας έναντι των υπολοίπων της Ε.Ε. και του Ε.Ο.Χ. κατά τη διεκδίκηση Ελλήνων μονίμων κατοίκων εσωτερικού ως πελατών τους, υπό την ενιαία αντίληψη της κοινής ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς⁵¹.

Για τους ίδιους εξάλλου *grosso modo* λόγους είναι δυνατή εναλλακτικά ή και επιπρόσθετα η εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση της ενδεικτικά αναφερόμενης ομοίου περιεχομένου διάταξης της περ. γ' του άρθρου 102 ΣΛΕΕ περί καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης⁵². Εκ των πραγμάτων δε παρόμοια οιοιδήποτε κυρίαρχη θέση σε συνάρτηση με το επίμαχο θέμα διαθέτουν όσα πιστωτικά ιδρύματα δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα μέσω της συνκόλουθης μεθόδου επιλεκτικής φορολογικής επιβάρυνσης των Ελλήνων πολιτών μονίμων κατοίκων εσωτερικού ως συγκαταθετών κ.δ.λ. σε σύγκριση με τα υπόλοιπα πιστωτικά ιδρύματα Ε.Ε. και Ε.Ο.Χ.

8. Αλλά και ως μορφή έμμεσης έστω κρατικής ενίσχυσης κατ' άρθρο 107 παρ. 1 ΣΛΕΕ⁵³ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η εδώ ερευνώμενη περίπτωση αναφορικά πλέον με τη στάση της Ελληνικής Πολιτείας απέναντι στο πρόβλημα, χωρίς μάλιστα διαφαινόμενη πιθανότητα εξαίρεσης

46. Συναφής και η πρόβλεψη της παρ. 2 του άρθρου 114 ΣΛΕΕ, η οποία εξαιρεί, μεταξύ άλλων, τις φορολογικές διατάξεις από τις διαδικασίες προσέγγισης των νομοθεσιών των κρατών μελών για την εγκαθίδρυση και λειτουργία της κοινής εσωτερικής αγοράς (άρθρα 26 επ., 113, 114 επ ΣΛΕΕ). Γενικότερα, *Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών Λογιστών*, Η ανταγωνιστική δραστηριότητα και η προστασία της, Πρακτικά 21^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Εμπορικού Δικαίου, 2012, 3 επ., 15 επ., 151 επ· *Θ. Χατζηγάγιος*, Εισαγωγή στο Εμπορικό Δίκαιο, 2015, 88 επ· *Κοτσίρης* (2018³), 41 επ., 45 επ., 162 επ· *Αργυρός/Δεδούλη-Λαζαράκη* (2018), 127 επ., 134 επ· *Β. Τριανταφυλλίδης*, Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, 2019, 21· *Καλαβρός/Γεωργόπουλος* (2020⁴), 31 επ., 213 επ· *Σπηλιόπουλος* (2020), 31 επ., 151 επ., 469 επ· *Καρύδης* (2020), 3 επ· *Χριστιανός/Παπαδοπούλου/Μ. Περάκης* (2021⁴), 119 επ. Τέλος, ανωτ. σημ. 38, 44.

47. *Στυλιανίδου*, ΔΕΕ 2013, 311 επ· *Κοτσίρης* (2018³), 265. Ευρύτερα, *Ε. Θεοχαροπούλου*, Προς ένα νέο μοντέλο για τη φορολόγηση της ψηφιακής οικονομίας (e-commerce, e-gaming): η μετάβαση από τη φορολόγηση στη χώρα κατοικίας (residence) στη φορολόγηση στη χώρα αγοράς/κατανάλωσης (market), στο: *Ελληνική Εταιρία Φορολογικού Δικαίου και Δημοσιονομικών Μελετών* (2021), 61 επ.

48. Έτσι και *Στυλιανίδου*, ΔΕΕ 2013, 311 επ· *Τότσης*, Λογιστής 2019, 1157.

49. Ανωτ. σημ. 46. Επίσης, *Κοτσίρης* (2018³), 161 επ· *Καλαβρός/Γεωργόπουλος* (2020⁴), 107 επ.

50. Ανωτ. σημ. 44. Ακόμη, *Α. Νικολόπουλος*, Η εναρμονισμένη πρακτική των επιχειρήσεων και το ενωσιακό δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, 2020, 32 επ., 37 επ., 81 επ.

51. Ανωτ. σημ. 22, 43-50.

52. Μεταξύ πολλών, *Αυγερινός* (2009), 1168 επ., 1175 επ· *Αναγνωστοπούλου* (2012), 514 επ., 536 επ., 542 επ., 552· *Κοτσίρης* (2015⁷), 516 επ., 558 επ· *Ο ίδιος* (2018³), 375, 384 επ., 391 επ., 423 επ· *Ι. Ρόκας* (2015⁵), 371 επ· *Αργυρός/Δεδούλη-Λαζαράκη* (2018), 429 επ· *Τριανταφυλλάκης* (2019⁴), 209 επ., 242 επ· *Καλαβρός/Γεωργόπουλος* (2020⁴), 117 επ· *Σπηλιόπουλος* (2020), 520 επ· *Τζουγανάτος (επιμ.)*/Αθανασίου κ.ά (2020²), 475 επ· *Καρύδης* (2020), 144 επ., 177 επ· *Χριστιανός/Παπαδοπούλου/Μ. Περάκης* (2021⁴), 132 επ.

53. Ανωτ. σημ. 44. Επίσης, *Χριστιανός/Ροδόπουλος* (2020), 301 επ., ειδικά για τον τραπεζικό τομέα. Πρβλ. και ΔικΕΕ 6.3.2018, C-579/16 P, ΕΕμπΔ 2018, 464 επ.

σύμφωνα με τα οριζόμενα στις παρ. 2 και 3 του ίδιου άρθρου. Τούτο διότι η κληρονομική - φορολογική διαφοροποίηση των Ελλήνων μόνιμων κατοίκων εσωτερικού ανάλογα με το αν θα επιλέξουν να ανοίξουν κ.δ.λ. στη χώρα μας με βάση τις ευνοϊκές διατάξεις κυρίως του άρθρου 2 Ν 5638/1932 ή αν αντιθέτως προβούν στην ίδια ενέργεια σε πιστωτικό ίδρυμα άλλου κράτους μέλους ή του Ε.Ο.Χ., με τις γνωστές δυσμενείς επιπτώσεις στους επιζώντες συνδικαιούχους σε περίπτωση θανάτου ενός από αυτούς, συνιστά πρωτίστως ευθύνη της Ελληνικής Πολιτείας. Η τελευταία εάν ήθελε να εναρμονίσει αποτελεσματικά στην προκειμένη περίπτωση την τραπεζική μας νομοθεσία με το ευρωπαϊκό κεκτημένο, θα μπορούσε ανεμπόδιστα να επέμβει θεσμικά αναλόγως στον Ν 5638/1932 ή να εισάγει αντίστοιχη τροποποίηση σε άλλο νομοθέτημα. Με τον τρόπο αυτόν, οι υπάρχουσες σήμερα εσωτερικές μόνον φορολογικές απαλλαγές στο εξής θα επεκτείνονταν και σε όσους Έλληνες πολίτες αποφάσιζαν για προσωπικούς τους λόγους να απευθυνθούν για την τήρηση κ.δ.λ. σε πιστωτικό ίδρυμα τουλάχιστον της Ε.Ε. και του Ε.Ο.Χ.

Αυτοί άλλωστε ήσαν συνολικά και οι λόγοι που επικαλέσθηκε Έλληνας ευρωβουλευτής απευθύνοντας σχετική επερώτηση προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2017, με την τελευταία να απαντά ότι σκοπεύει να διερευνήσει το ζήτημα και να προβεί σε ανάλογη αξιολόγηση σε σχέση με το ενωσιακό κεκτημένο⁵⁴. Παρόμοια καταγγελία κατά της Ελλάδας επαναλήφθηκε το 2019, με αποτέλεσμα η απαντητική τοποθέτηση της χώρας μας να μην ικανοποιήσει την Commission. Έτσι, η τελευταία στα τέλη του περασμένου έτους έθεσε πλέον εύλογη προθεσμία συμμόρφωσης της Ελλάδας προς τα ισχύοντα σε Ε.Ε. και Ε.Ο.Χ. για την απελευθέρωση των κεφαλαίων και του ανταγωνισμού⁵⁵, προειδοποιώντας την ότι σε διαφορετική περίπτωση θα προσφύγει εναντίον της στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο⁵⁶.

Β. Η μη καταβολή φόρου κληρονομίας σε σχέση με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες

9. Ενόψει των προαναφερθέντων και υπό την ισχύουσα στάση της ελληνικής έννομης τάξης στο εξεταζόμενο θέμα, δημιουργείται κατά συνέπεια φορολογική οφειλή λόγω κληρονομίας σε βάρος επιζώντων/ων συγκαταθέντων/ων κ.δ.λ. εξωτερικού σε περίπτωση θανάτου ενός από αυτούς, ανεξάρτητα μάλιστα από την ύπαρξη ή μη στον αλλοδαπό κ.δ.λ. συμβατικού όρου παράκαμψης της κληρονομικής διαδοχής κατά προσομοίωση με το άρθρο 2 Ν 5638/1932⁵⁷. Το ποσό αυτής της οφειλής θεωρητικά εξαρτάται από το κληρονομι-

αίο ποσοστό, το οποίο με τη σειρά του συνδέεται με τις εσωτερικές σχέσεις των συνδικαιούχων⁵⁸. Στην πράξη πάντως οι ελληνικές φορολογικές αρχές εφαρμόζουν στην προκειμένη περίπτωση αναλογικά το αμάχητο τεκμήριο του άρθρου 4 Ν 5638/1932 σε συνδυασμό με την ΑΚ 480, όπως ευθέως ισχύει γενικότερα προκειμένου για τις κατασχέσεις κ.δ.λ. στα χέρια πιστωτικών ιδρυμάτων ως τρίτων⁵⁹, επιβάλλοντας το διαιρετό της αντίστοιχης κατάθεσης ισομερώς μεταξύ των αρχικών συγκαταθετών⁶⁰. Άρα, οι εναπομείναντες συνδικαιούχοι θα επιβαρυνθούν φορολογικά κατ' ίσα μέρη επί του ποσού που αναλογεί ως τμήμα της κατάθεσης σε σχέση με τον αριθμό των συγκαταθετών τον χρόνο επέλευσης της κληρονομικής διαδοχής (ΑΚ 1710-1711).

Με βάση εξάλλου το άρθρο 3 Ν 5638/1932 δεν φαίνεται να τίθεται στην προκειμένη περίπτωση ζήτημα λόγω τυχόν ύπαρξης διαθήκης από μέρος του αποβιώσαντα συνδικαιούχου⁶¹, τούτο δε υπό τον όρο εφαρμογής του ελληνικού δικαίου με κριτήρια κυρίως ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, έστω και χωρίς την αναλογική συνεφαρμογή της ευχέρειας του άρθρου 2 Ν 5638/1932⁶². Περαιτέρω, η κατ' αποτέλεσμα ισομερής φορολογική επιβάρυνση των επιζώντων συγκαταθετών μπορεί στη συνέχεια να οδηγήσει σε άσκηση του δικαίωματος αναγωγής μεταξύ τους, ανάλογα με τον χαρακτήρα των εσωτερικών τους σχέσεων (ΑΚ 493)⁶³.

58. Ανωτ. σημ. 6, 8. Ακόμη, *Φορτσάκης κ.ά* (2020⁶), 205 επ.

59. Με επιμέρους ενδιαφέροντα ζητήματα, *Πελένη-Παπαγεωργίου* (2005), 142 επ· *Μ. Δούβλη*, Η συρροή συντηρητικής και αναγκαστικής κατάσχεσης χρηματικών απαιτήσεων στα χέρια πιστωτικών ιδρυμάτων ως τρίτων, *ΕΛΛΔνη* 2019, 412 επ, 414 επ, 418 επ, 420 επ· *Β. Βασιλάκη*, Συντηρητική κατάσχεση στα χέρια τρίτου, 2020², 194 επ.

60. Αντιπροσωπευτικά, *Δούβλης* (1987), 27 επ· *Γεωργακόπουλος* (1999), 309· *Μητροπούλου* (2002), 65, 110 επ, 118 επ· *Πελένη-Παπαγεωργίου* (2005), 127 επ, 138 επ, 141 επ· *Βελέντζας* (2010), 428, 442 επ· *Ψυχομάνης* (2010⁶), 111, 124 επ· *Ν. Ρόκας κ.ά* (2016³), 546 επ· *Γεροντίδης/Δρίτσουλας/Πανίτσας* (2016), 128· *Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης* (2019), 461, 485 επ, 488 επ· *Ψυχομάνης*, ΔΕΕ 2020, 27 επ. Πρβλ. και ΓνμδΝΣΚ 143/2012, 253/2016, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 1127/2017, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 200 επ· ΑΠ 1941/2017, ΔΕΕ 2018, 517 επ· ΑΠ 825/2018, ΔΕΕ 2018, 1442 επ· ΑΠ 1010/2019, ΧρΙΔ 2019, 736. Πριν τη θέσπιση του Ν 5638/1932, βλ. άρθρο 2 παρ. 2 ΝΔ 17.7/13.8.1923.

61. *Δούβλης* (1987), 23 επ· *Γεωργακόπουλος* (1999), 309 επ· *Μητροπούλου* (2002), 70 επ· *Βελέντζας* (2010), 441 επ· *Ψυχομάνης* (2010⁶), 117 επ· *Ν. Ρόκας κ.ά* (2016³), 544 επ· *Γεροντίδης/Δρίτσουλας/Πανίτσας* (2016), 126· *Κ. Παμπούκης*, ΕπισκεΔ 2000, 412 επ· *Πελένη-Παπαγεωργίου* (2005), 3, 50, 69 επ, 99 επ· *Η ίδια*, ΕφΑΔΠολΔ 2019, 1089 επ· *Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης* (2019), 463, 480 επ, 496 επ. Πριν την εισαγωγή του Ν 5638/1932, βλ. άρθρο 2 παρ. 2 ΝΔ 17.7/13.8.1923. Τέλος, ανωτ. σημ. 42.

62. Ανωτ. σημ. 15-17, 24, 27, 29, 36. Για τον συσχετισμό ειδικότερα των άρθρων 2 και 3 Ν 5638/1932 (ανωτ. σημ. 5), *Δούβλης* (1987), 25 επ· *Μητροπούλου* (2002), 86 επ· *Πελένη-Παπαγεωργίου* (2005), 101 επ, 123 επ· *Ψυχομάνης* (2010⁶), 120 επ· *Ν. Ρόκας κ.ά* (2016³), 545 επ· *Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης* (2019), 476, 496 επ.

63. Ανωτ. σημ. 58. Σχετικά, *Δούβλης* (1987), 27· *Γεωργακόπουλος* (1999), 310· *Μητροπούλου* (2002), 63 επ, 67 επ· *Πελένη-Παπαγεωργίου* (2005), 63 επ, 65 επ, 96 επ· *Βελέντζας* (2010), 419, 428, 435 επ· *Ψυχομάνης* (2010⁶), 111 επ, 124 επ· *Ν. Ρό-*

54. Ερώτηση του ευρωβουλευτή κ. *Ε. Συναδινού* με αριθ. Ε-004516/4.7.2017 και με ημερομηνία 8.9.2017 απάντηση του εκπροσώπου της Commission (www.europarl.europa.eu).

55. Ανωτ. σημ. 21, 26, 33, 43-51.

56. Βλ. σχετικές καταχωρήσεις σε εφημ. «*Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*» 9.12.2020 (www.kathimerini.gr) και σε ιστοσελίδες *new-money* 8.12.2020 (www.newmoney.gr) καθώς και *Capital* 9.12.2020 (www.capital.gr).

57. Ανωτ. υπό nos 3-4.

Αυτά βεβαίως εφόσον υπάρξει επιζών συνδικαιούχος, διότι τα προβλεπόμενα από το άρθρο 3 Ν 5638/1932 παύουν να ισχύουν για τον τελευταίο ατομικό δικαιούχο του πρώην πλέον κ.δ.λ. ή στην απευκτέα περίπτωση συναποβίωσης όλων των συγκαταθετών⁶⁴.

10. Οπότε, για να αποφύγει αυτήν την επιβαρυντική φορολογικά εξέλιξη, ο μεγαλύτερος αριθμός συνδικαιούχων σε κ.δ.λ. εξωτερικού φροντίζει να «ρυθμίσει» το πρόβλημα μέσω προσφυγής στην ηλεκτρονική διαχείριση του κ.δ.λ. (e-banking)⁶⁵, μεταφέροντας την κατάθεση είτε σε άλλον τραπεζικό λογαριασμό στο ίδιο ή διαφορετικό αλλοδαπό πιστωτικό ίδρυμα, όπου δεν εμφανίζεται το όνομα του αποβιώσαντος, είτε ακόμη μεταφέροντας πλέον την κατάθεση σε λογαριασμό ελληνικού πιστωτικού ιδρύματος, όπου και πάλι δεν υπάρχει το όνομα του θανόντα. Η εν λόγω τυπική διευθέτηση είναι βεβαίως διαδικαστικά απλή, εφόσον στη μεγάλη πλειοψηφία τους πρόκειται για συγκαταθέτες με οικογενειακή - συγγενική μεταξύ τους σχέση ή άλλη προσωπική σύνδεση εμπιστευτικού χαρακτήρα⁶⁶.

Εάν όμως μεσολαβήσουν συγγενικές συνήθως έριδες με αντικείμενο μάλιστα την προσβολή της νόμιμης μοίρας των αποκλειόμενων νόμιμων κληρονόμων από υποκρυπτόμενη κατάθεση σε κ.δ.λ. ως δωρεάς στη ζωή ή λόγω θανάτου (άρθρα 117 ΕισΝΑΚ/α.Ν 2783/1941, 1825 επ ΑΚ)⁶⁷, τότε τυχόν καταγγελίες καθώς και δικαστικές ενέργειες από μέρος των θιγόμενων προσώπων παρέχουν την ανεξάρτητη δυνατότητα στις αρμόδιες ελληνικές φορολογικές αρχές να επέμβουν σε διευρυμένο ελεγκτικό επίπεδο⁶⁸. Σε κάθε πάντως

περίπτωση το όλο θέμα περιπλέκεται ούτως ή άλλως από τη στιγμή που εισέρχεται στο οικείο θεσμικό πλαίσιο τόσο η πλευρά της φορολογικής εξακρίβωσης εμβασμάτων από το εξωτερικό προς ελληνικό πιστωτικό ίδρυμα⁶⁹, όσο και εκείνη της αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών βάσει του Κοινού Πρότυπου Αναφοράς (Common Reporting Standard/CRS) του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) σε συνεννόηση με τη διεθνή ομάδα των G20, που ξεκίνησε να ισχύει και για τη χώρα μας ως κράτος μέλος της Ε.Ε. από τον Σεπτέμβριο 2017⁷⁰.

11. Με τον τρόπο αυτόν και με τις αναλυτικότερες λεπτομέρειες ως προς τα ανωτέρω να υπερβαίνουν σαφώς τα όρια αυτού του εγχειρήματος, όσοι Έλληνες καταθέτες διατηρούν τραπεζικό λογαριασμό σε φορολογικώς συνεργάσιμα κράτη⁷¹ είναι και αυτοί υποκείμενοι σε ελέγχους από την αρμόδια ελληνική φορολογική αρχή (ΑΑΔΕ). Επομένως, αφενός μεν η συστηματική πλέον καταγραφή των υπαρχόντων σε πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού υπολοίπων τραπεζικών λογαριασμών με Έλληνες δικαιούχους ή συνδικαιούχους⁷², με ημερολογιακή απεικόνιση την 31^η Δεκεμβρίου εκάστου έτους, αφετέρου δε η αναγραφή μέσω των ετήσιων φορολογικών δηλώσεων του ποσού των τόκων τέτοιων καταθέσεων προς φορολόγηση στην Ελλάδα καθώς και οι ενδεχόμενες εμβασματικές μεταφορές ποσών από τους υπόψη λογαριασμούς ως αδήλωτη - αδικαιολόγητη προσαύξηση

κας κ.ά (2016³), 543 επ· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 466, 476, 482, 491 επ, 494 επ, 499 επ. Πρβλ. και ΑΠ 1128/2017, ΔΕΕ 2017, 1264 επ, με παρατ. Μπέτζιου. Πριν την ψήφιση του Ν 5638/1932, βλ. άρθρο 2 παρ. 2 ΝΔ 17.7/13.8.1923. Γενικότερα για το δικαίωμα αναγωγής, Σ. Κιτσάκης, Αναγωγή συνυπόχρεων, 2020, 75 επ.

64. Ανωτ. σημ. 5.

65. Ανωτ. σημ. 23.

66. Βλ. πάντως, Δαλιάνης, Δοσοληψίες μεταξύ συγγενών και φορολογικοί έλεγχοι, Λογιστής 2020, 17 επ. Πρβλ. και ΔΕΔ 1096/2017 (www.aade.gr)

67. Αντί πολλών, Δούβλης (1987), 25, 28 επ, 30, 39 επ, 46 επ, 56· Μούζουλας, ΕΤΡΑΕΧρΔ 1998, 35 επ· Γεωργακόπουλος (1999), 311· Βελέντζας, ΕΤΡΑΕΧρΔ 2001, 399 επ· Ο ίδιος, ΕΤΡΑΕΧρΔ 2004, 651 επ· Ο ίδιος (2010), 431 επ, 434 επ, 437 επ· Μητροπούλου (2002), 81 επ, 91 επ, 102 επ, 111 επ, 115 επ· Πελλένη-Παπαγεωργίου (2005), 3 επ, 87 επ, 104 επ· Η ίδια, ΕφΑΔ-ΠολΔ 2019, 1089 επ· Ψυχομάνης (2010⁶), 123 επ· Ν. Ρόκας κ.ά (2016³), 545 επ· Γεροντίδης/Δρίτσουλας/Πανίτσας (2016), 125, 127· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 463 επ, 467, 499 επ. Πρβλ. και ΑΠ 2072/2014, ΧρΙΔ 2015, 361 επ· ΑΠ 1081/2017, ΕΕμμΔ 2018, 886 επ.

68. Δούβλης, Τραπεζικό απόρρητο, προστασία προσωπικών δεδομένων και νομιμοποίηση παράνομων εσόδων κατά τη διεξαγωγή φορολογικών ελέγχων, ΔΕΕ 2012, 1093 επ, 1102 επ· Δ. Μελάς/Α. Μαργαρίτης, Η απεικόνιση και ο έλεγχος των καταθετικών λογαριασμών στις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης, Εpsilon7 2012, 653· Ε. Θεοχαροπούλου, Οι νέες τεχνολογίες στο Φορολογικό Δίκαιο: Ευκαιρία ή απειλή; ΔίΜΕΕ 2019, 300 επ· Ν. Μπάρμπας, Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος, 2020³, 358 επ· Φορτσάκης κ.ά (2020⁶), 419 επ· Γ. Μεντιής/Α. Μουζάκης/Ν. Πέττας, Έμμεσες τεχνικές προσδιορι-

σμού φορολογητέας ύλης, 2020, 6 επ, 43 επ, 66 επ, 100 επ, 140 επ· Σ. Μαυρίδης, Ο προσδιορισμός και η είσπραξη του φόρου, 2021, 45 επ, 79 επ· Πανατζόπουλος, Επικείρηση 2021, 231 επ, 235 επ.

69. Κατωτ. σημ. 73. Ευρύτερα, Βελέντζας (2010), 1014 επ· Ν. Ρόκας κ.ά (2016³), 594 επ· Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 124 επ, 245, 247 επ, 365.

70. Δούβλης, ΔΕΕ 2015, 773 επ, 777 επ, 779 επ· Ο ίδιος, ΔΕΕ 2019, 4 επ, 11 επ, με ανελκτική καταγραφή της όλης θεσμικής πορείας· Ν. Παξινού, Οι πρώτες εντυπώσεις από την εφαρμογή της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών - Προοπτικές και νέες κατευθύνσεις, Επικείρηση 2019, 524 επ· Τζαναβάρη (2019), 23 επ, 105 επ· Η ίδια, Παράκαμψη των κανόνων δέουσας επιμέλειας του Κοινού Προτύπου Αναφοράς (CRS) μέσω της απόκτησης ιθαγένειας ή κατοικίας σε κράτη φορολογικούς παραδείσους; ΔΕΕ 2020, 689 επ.

71. Δούβλης, ΔΕΕ 2015, 771 επ, 774, 776, 780 επ, 786· Ο ίδιος, ΔΕΕ 2019, 9, 12· Α. Παπακωνσταντίνου, Κράτη μη συνεργάσιμα και κράτη με προνομιακό φορολογικό καθεστώς, Επικείρηση 2018, 354 επ· Δαλιάνης, Οι φορολογικοί παράδεισοι (off-shore, Κύπρος, Βουλγαρία) σε ασφυκτικό κλοιό, Λογιστής 2019, 140 επ· Φινοκαλιώτης (2020⁶), 416 επ· Μπάρμπας (2020³), 869 επ· Μάλλιου, Επικαιροποίηση του ενωσιακού καταλόγου των μη συνεργάσιμων περιοχών φορολογικής δικαιοδοσίας, ΔΦΝ 2020, 979 επ· Τ. Πάνου, Δαπάνες σε μη συνεργάσιμα κράτη και κράτη με προνομιακό φορολογικό καθεστώς, Λογιστής 2020, 21 επ· Τζαναβάρη, ΔΕΕ 2020, 689 επ. Πιο πρόσφατα, βλ. Υ.Α. 1353/2019 (ΦΕΚ/Β/3558/23.9.2019) και Υ.Α. Α.1267/7.12.2020 (ΦΕΚ/Β/5520/17.12.2020).

72. Σημειωτέον, ότι στις περιπτώσεις τήρησης κ.δ.λ. το κάθε αλλοδαπό πιστωτικό ίδρυμα υπακούοντας στο μοντέλο CRS υποχρεούται να αποστέλλει στις αρμόδιες ελληνικές φορολογικές αρχές πληροφόρηση για το σύνολο της κατάθεσης με χωριστή ανά συνδικαιούχο δήλωσή του, εφόσον ο καθένας από αυτούς είναι εις ολόκληρον δικαιούχος της κατάθεσης, το ίδιο δε βεβαίως συμβαίνει και αντίστροφα.

περιουσίας (άρθρο 21 παρ. 4 Ν 4172/2013 - Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος/Κ.Φ.Ε.)⁷³, σε συνδυασμό με την προϋπόθεση ηλεκτρονική διασύνδεση των ληξιαρχικών δεδομένων με τις λοιπές δημόσιες υπηρεσίες, δημιουργούν, μεταξύ άλλων, τις προϋποθέσεις εντοπισμού των όποιων χρηματοπιστωτικών μεταβολών ενφειλόμενων στον επισυμβάντα θάνατο συγκαταθέτη κ.δ.λ. εξωτερικού⁷⁴. Κατά ταύτα, η τυχόν μη επίσημη δήλωση αυτού του γεγονότος από τους επιζώντες συνδικαιούχους προς τις αρμόδιες φορολογικές αρχές μπορεί λόγω παράνομης στην περίπτωση αυτή φορολογικής παράκαμψης της επελευθέρωσης κληρονομικής διαδοχής να επιφέρει αρκούντως σοβαρές σε βάρος τους οικονομικές επιπτώσεις σύμφωνα κυρίως με τα ισχύοντα περί φοροδιαφυγής (tax evasion) στο ελληνικό δίκαιο⁷⁵.

Το τελευταίο όμως δημιουργεί την εντύπωση, ότι θα μπορούσε ίσως στη διερευνώμενη περίπτωση να οδηγήσει συνακόλουθα, ιδίως εφόσον το φορολογικά εντοπιζόμενο συνολικό ποσό είναι σχετικά σημαντικό, στο θεσμικό πεδίο της νομιμοποίησης παρανόμως κτηθέντων εσόδων (κοινώς: «ξέπλυμα» μαύρου ή βρώμικου χρήματος)⁷⁶. Τούτο διότι η

νέα νομοθεσία περί πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (Ν 4557/2018, όπως τροποποιήθηκε αυστηρότερα από τον Ν 4734/2020)⁷⁷, περιλαμβάνει στα βασικά εγκλήματα που μπορούν να στοιχειοθετήσουν «ξέπλυμα» και τη φοροδιαφυγή.

12. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 4, περ. ιστ' Ν 4557/2018, όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του από το άρθρο 3 Ν 4734/2020, ορίζει, μεταξύ άλλων, ως βασικά εγκλήματα: «τα αδικήματα: αα) φοροδιαφυγής που προβλέπονται στο άρθρο 66 του Ν 4174/2013⁷⁸ με την εξαίρεση του πρώτου ε-

73. Συγκεντρωτικά, *Μητροπούλου* (2002), 80 επ· *Παππά*, Προσαύξηση περιουσίας, *Λογιστής* 2016, 134 επ, 140 επ, για το σχετικό βάρος απόδειξης επί κ.δ.λ.· *Φορτσάκης κ.ά* (2020⁶), 32 επ· *Μεντής/Μουζάκης/Πέττας* (2020), 43 επ, 69 επ, 80 επ, 140 επ. Πρβλ. ενδεικτικά, ΣτΕ 884/2016, ΔΦΝ 2016, 1079· ΣτΕ 435/2017, ΔΕΕ 2017, 1264 επ, με παρατ. Λ. Πανέτσου· ΣτΕ 1225/2017, ΔΕΕ 2017, 1259 επ, διευκρινίζοντας ότι φορολογικώς ελεγκτέα είναι μόνον τα τραπεζικά εμβάσματα εξωτερικού προς την Ελλάδα και όχι το αντίστροφο· ΣτΕ 3071/2017, ΔΕΕ 2018, 1116 επ· ΣτΕ 1891/2018, ΔΕΕ 2018, 1478 επ· ΣτΕ 1893/2018, ΝΟΜΟΣ· ΣτΕ 1896/2018, ΔΕΕ 2019, 897 επ· ΔΕΔ 999/2019, ΔΕΕ 2019, 1223 επ· ΣτΕ 271/2020, ΔΕΕ 2020, 905 επ· ΣτΕ 1577/2020, ΔΕΕ 2020, 1365 επ· ΣτΕ 2404/2020, ΔΕΕ 2021, 145 επ.

74. Ανωτ. σημ. 68-69, 73.

75. Άρθρα 66-70 Κ.Φ.Δ., που αντικατέστησαν βάσει του άρθρου 71 παρ. 1 Κ.Φ.Δ. (προστέθηκε από το άρθρο 8 Ν 4337/2015) τις ποινικού περιεχομένου διατάξεις των άρθρων 17-21 Ν 2523/1997, στις οποίες με τη σειρά του παρέπεμπε αρχικά το άρθρο 117 Ν 2961/2001. Έτσι, αποποινικοποιήθηκε ουσιαστικά η φοροδιαφυγή, πλην των περιπτώσεων του άρθρου 66 Κ.Φ.Δ., έχουν δε παραμείνει σε ισχύ κατά παραπομπή του παραπάνω άρθρου 117 οι κυρώσεις των πρόσθετων φόρων και προστίμων, που προβλέπονται αντίστοιχα από τα άρθρα 1 επ, 4 επ Ν 2523/1997. Τα τελευταία εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις εκπρόθεσμης ή ανακριβούς δήλωσης κληρονομίας ή για μη υποβολή δήλωσης κατά τον Ν 2961/2001. Επ' αυτών, *Δούβλης*, ΔΕΕ 2019, 9· *Δαλιάνης/Δ. Σαμόλης*, Πώς συνδέεται το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος με τη φοροδιαφυγή και ποιες οι υποχρεώσεις του λογιστή, *Λογιστής* 2019, 905 επ, αναφερόμενοι κυρίως στο άρθρο 66 Κ.Φ.Δ.· *Φινοκαλιώτης* (2020⁶), 648 επ· Χ. *Σεβαστιδής*, Προϋποθέσεις δίωξης, ποινική διαδικασία και παραγραφή επί φορολογικών αδικημάτων - Σχέση ποινικής και διοικητικής δίκης, *Ελλάδα* 2020, 1617 επ· Γ. *Δημήτρηνας*, Ζητήματα διαχρονικού δικαίου στα εγκλήματα φοροδιαφυγής, *ΠοινΧρ* 2021, 4 επ. Πρβλ. και ΣτΕ 1225/2017, ΔΕΕ 2017, 1259 επ· ΣτΕ 3071/2017, ΔΕΕ 2018, 1116 επ· ΣτΕ 1891/2018, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 41/2018, ΝοΒ 2019, 101 επ, με παρατ. Σ. *Χούρσογλου*, 105 επ· ΑΠ 548/2018, ΝοΒ 2019, 577 επ· ΣτΕ 1577/2020, ΔΕΕ 2020, 1365 επ· ΤρΠλημΑΘ 1141/2020, Αρμ 2020, 2087 επ.

76. Διαχρονικά, *Γεωργακόπουλος* (1999), 221 επ, 224 επ· *Δούβλης* (2003), 198 επ, 210 επ· *Ο ίδιος*, ΔΕΕ 2012, 1102 επ· *Ο ίδιος*, ΔΕΕ 2015, 769 επ, 771, 778, 782 επ, 785 επ· *Ο ίδιος*, ΔΕΕ 2019, 2,

9 επ, 13, με λεπτομερή ελληνική και ξένη βιβλιογραφία· *Βελέντζας* (2010), 105 επ· *Μ. Δούβλη*, *Ελλάδα* 2015, 1001, 1004 επ, 1008 επ, 1011 επ· *Ν. Ρόκας κ.ά* (2016³), 479, 493 επ· *Β. Κουτσουπιά*, Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και η οριοθέτηση του αξιολογίου κατά το ισχύον δίκαιο και de lege ferenda, *ΝοΒ* 2018, 192 επ· Γ. *Παπαδημητράκης*, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική οργάνωση και κρυπτονομίσματα, *Αρμ* 2018, 1596 επ· Γ. *Ναζίρης*, Ο νέος Ν 4557/2018 για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο των ενωσιακών πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση του διακριτικού οικονομικού εγκλήματος, *Αρμ* 2018, 1937 επ· Χ. *Γκόρτσος*, Προσδιορισμός της έννοιας «πελάτης» σύμφωνα με τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας που διέπει την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (γνμδ), ΔΕΕ 2019, 154 επ· *Μ. Αλεξανδράκη*, Η θέσπιση του Κεντρικού Μητρώου Πραγματικών Δικαιούχων και η λειτουργία του, ΔΦΝ 2019, 663 επ· *Η ίδια*, Η καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Δέσμευση τραπεζικών λογαριασμών από το ΣΔΟΕ. Εφαρμογή των ειδικών απαλλαγών από τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης (Ε.Φ.Κ.) και στο ηλεκτρικά θερμαινόμενο προϊόν καπνού, ΔΦΝ 2019, 1091 επ· *Δαλιάνης/Σαμόλης*, *Λογιστής* 2019, 905 επ· *Καλλιμούπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης* (2019), 206 επ, 213 επ, 215· Γ. *Συλίκος*, Οικονομικά Εγκλήματα, τ. 1 - Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, 2021, 32 επ, 190 επ, 224 επ· Χ. *Μυλωνόπουλος*, Διεθνές και Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο, 2021³, 369 επ, 500 επ. Επίσης, πρβλ. ΕφΑθ 349/2015, ΠοινΧρ 2016, 219· ΣτΕ 2924/2017, ΔΕΕ 2018, 370 επ· ΑΠ 41/2018, ΝοΒ 2019, 101 επ, με παρατ. *Χούρσογλου*, 105 επ· ΑΠ 548/2018, ΝοΒ 2019, 577 επ· ΑΠ 593/2018, ΝοΒ 2019, 579· ΑΠ 2185/2018, ΝοΒ 2020, 119· ΑΠ 176/2019, ΝοΒ 2020, 322 επ· ΑΠ 548/2019, ΠοινΧρ 2020, 31 επ. Τέλος, *P. Storrer*, Quand le droit de la lutte anti-blanchiment marche sur une jambe, *R.D.B.F.* no 2/2018, 87 επ· *M-E. Bourcier*, L' évolution des règles relatives aux actifs numériques en matière de lutte contre le blanchiment de capitaux et le financement du terrorisme applicable aux prestataires de services en actifs numériques, *La Semaine Juridique*, éd. Entreprise et Affaires, no 3/2021, 9 επ. Από γενικότερη εξάλλου κοινωνικοοικονομική σκοπιά σε άμεση διασύνδεση με την παγκόσμια διαφθορά, *Milanovic* (2020), 211 επ.

77. Ενσωματώνοντας αντίστοιχα την τέταρτη κατά σειρά AML (Anti-Money Laundering) Οδηγία 2015/849/ΕΕ (ΕΕ 5.6.2015, L. 141/73, ενοπ. έκδ. 9.7.2018) και την πέμπτη AML Οδηγία 2018/843/ΕΕ (ΕΕ 19.6.2018, L. 156/43). Σχετική και η ποινικού χαρακτήρα Οδηγία 2018/1673/ΕΕ (ΕΕ 12.11.2018, L. 284/22) καθώς και οι Καν. ΕΕ/1889/2005 (ΕΕ 25.11.2005, L. 309/9), ΕΕ/847/2015 (ΕΕ 5.6.2015, L. 141/1, ενοπ. έκδ. 1.1.2020). Τέλος, ΠΟΛ. 1204/30.10.2018, ΝΟΜΟΣ και ανωτ. σημ. 76.

78. Ανωτ. σημ. 75. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παρ. 1, περ. α' γ' του άρθρου αυτού του Κ.Φ.Δ. ως εγκλήματα φοροδιαφυγής καθορίζονται εκείνα που διαπράττονται με πρόθεση, προκειμένου κάποιος: «α) να αποφύγει την πληρωμή

δαφίου της παρ. 5, ββ) λαθρεμπορίας ... γγ) μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο που προβλέπονται στο άρθρο 25 του Ν 1882/1990⁷⁹, με την εξαίρεση της περ. α' της παρ. 1, καθώς και της μη καταβολής χρεών που προκύπτουν από χρηματικές ποινές ή πρόστιμα που έχουν επιβληθεί από τα δικαστήρια ή από διοικητικές και άλλες αρχές». Εξάλλου, η περ. ιη' του άρθρου 4 Ν 4557/2018 περιλαμβάνει στα βασικά εγκλήματα νομιμοποίησης παράνομων εσόδων: «κάθε άλλο αδίκημα από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος και τιμωρείται με ποινή φυλάκισης».

Τα παραπάνω περί βασικών εγκλημάτων που μπορούν να στοιχειοθετήσουν «ξέπλυμα» θα πρέπει να συσχετισθούν με τις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 2 Ν 4557/2018, η περ. δ' της οποίας προβλέπει γενικότερα ότι: «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος) συνιστούν οι εξής πράξεις: ... δ) η χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα με την τοποθέτηση σε αυτόν ή τη διακίνηση μέσω αυτού εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες, με σκοπό να προσδοθεί νομιμοφάνεια στα εν λόγω έσοδα»⁸⁰. Επίσης, με την παρ. 3 του ίδιου άρθρου που διευκρινίζει, ότι: «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες υπάρχει και όταν οι δραστηριότητες από τις οποίες προέρχεται η προς νομιμοποίηση περιουσία έχουν λάβει χώρα στο έδαφος άλλου κράτους, εφόσον αυτές θα ήταν βασικό αδίκημα αν διαπράττονταν στην Ελλάδα και θεωρούνται αξιόποινες, σύμφωνα

φόρου εισοδήματος, ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝ-ΦΙΑ) ή ειδικού φόρου ακινήτων (ΕΦΑ), αποκρύπτεται από τα όργανα της Φορολογικής Διοίκησης φορολογητέα εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή ή περιουσιακά στοιχεία, ιδίως παραλείποντας να υποβάλει δήλωση ή υποβάλλοντας ανακριβή δήλωση ή καταχωρίζοντας στα λογιστικά αρχεία εικονικές (ολικά ή μερικά) δαπάνες ή επικαλούμενος στη φορολογική δήλωση τέτοιες δαπάνες, ώστε να μην εμφανίζεται φορολογητέα ύλη ή να εμφανίζεται αυτή μειωμένη, β) να αποφυγει την πληρωμή του φόρου προστιθέμενης αξίας, του φόρου κύκλου εργασιών, του φόρου ασφαλιστρών και των παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς, καθώς και όποιος παραπλανά τη Φορολογική Διοίκηση με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με την αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων και δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς ή λαμβάνει επιστροφή, καθώς και όποιος διακρατεί τέτοιους φόρους, τέλη ή εισφορές, γ) να αποφυγει την πληρωμή φόρου πλοίων δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς στο Δημόσιο το φόρο αυτόν». Σχετικά, Δούβλης, ΔΕΕ 2019, 9.

79. Το οποίο ειδικότερα στην παρ. 1 ορίζει ότι: «Όποιος δεν καταβάλλει τα βεβαιωμένα στη Φορολογική Διοίκηση χρέη προς το Δημόσιο, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τεσσάρων (4) μηνών τιμωρείται με ποινή φυλάκισης: α) Ενός (1) τουλάχιστον έτους, εφόσον το συνολικό χρέος από κάθε αιτία, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων ή προσαυξήσεων και λοιπών επιβαρύνσεων μέχρι την ημερομηνία σύνταξης του πίνακα χρεών, υπερβαίνει το ποσό «των εκατό χιλιάδων (100.000) ευρώ, β) Τριών (3) τουλάχιστον ετών, εφόσον το συνολικό χρέος, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ανωτέρω περίπτωση α' υπερβαίνει το ποσό των διακοσίων χιλιάδων (200.000) ευρώ».

80. Καλλιμόπουλος/Καραγιάννης/Τσολακίδης (2019), 207 επ, 213 επ.

με τη νομοθεσία του κράτους αυτού». Τέλος, το άρθρο 3 παρ. 1 Ν 4557/2018 θεωρεί στις περιπτώσεις «ξεπλύματος» ως περιουσία: «περιουσιακά στοιχεία κάθε είδους, ενσώματα ή ασώματα, κινητά ή ακίνητα, υλικά ή άυλα, καθώς και έγγραφα ή στοιχεία οποιασδήποτε μορφής, έντυπης, ηλεκτρονικής ή ψηφιακής, που αποδεικνύουν τίτλο ιδιοκτησίας ή δικαιώματα προς απόκτηση τέτοιων περιουσιακών στοιχείων». Το ίδιο εξάλλου άρθρο ρητά συμπεριλαμβάνει στις κινήσεις «ξεπλύματος», μεταξύ άλλων, το ηλεκτρονικό χρήμα, όπως και τα εικονικά νομίσματα (bitcoins κ.ά)⁸¹.

13. Από το σύνολο συνεπώς των ανωτέρω ρυθμίσεων αναφορικά με τη νομιμοποίηση παρανόμως αποκτηθέντων εσόδων προκύπτει, ότι για να στοιχειοθετηθεί αντίστοιχη πράξη ή απόπειρα με βάση ειδικότερα το αδίκημα της φοροδιαφυγής, θα πρέπει κατ' αρχάς να συντρέχει περιοριστικά⁸² μία έστω των περιπτώσεων του προαναφερόμενου άρθρου 66 Κ.Φ.Δ., συνδυαζόμενη κατόπιν με τα προβλεπόμενα στην περ. ιστ' του άρθρου 4 Ν 4557/2018. Εάν αυτό συμβεί, τότε είναι δυνατόν να συγκεντρώνονται και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις του τελευταίου νόμου, ώστε να εφαρμοσθούν τελικά οι περί «ξεπλύματος» κανόνες. Η προσεκτικότερη όμως προσέγγιση των παραπάνω διατάξεων δεν φαίνεται να επιβεβαιώνει ανάλογο συμπέρασμα στην εξεταζόμενη περίπτωση. Τούτο διότι η τυχόν φοροδιαφυγή με κληρονομικό αίτιο σε σχέση με κ.δ.λ. εξωτερικού δεν εμπίπτει στα οριζόμενα από το άρθρο 66 Κ.Φ.Δ., εκτός αν οι αρμόδιες ελληνικές φορολογικές αρχές καταφέρουν να αποδείξουν εμπλοκή της υπόψη παράβασης με οφειλόμενο φόρο εισοδήματος ή άλλη φορολογική υποχρέωση συμπεριλαμβανόμενη στο εν λόγω άρθρο⁸³. Αυτό όμως δεν φαίνεται να είναι εκ των πραγμάτων τόσο εύκολο. Ούτε άλλωστε και η επαγωγή του/ων επιζώντα/ων συγκαταθέτη/ών στα προβλεπόμενα από το άρθρο 25 Ν 1882/1990 μπορεί να συντρέχει, δεδομένου ότι η διάταξη αυτή προϋποθέτει εφαρμοστικά το επόμενο στάδιο της ήδη βεβαιωμένης φορολογικής οφειλής και μάλιστα ανώτερης του ποσού των 100.000 ή 200.000 ευρώ ανάλογα⁸⁴.

Είναι άλλο φυσικά ζήτημα το ενδεχόμενο ήδη γενόμενου φορολογικού καταλογισμού λόγω κληρονομικής εμπλοκής στην προκειμένη περίπτωση. Αυτός είναι πράγματι δυνατόν να οδηγήσει στην επιβολή πρόσθετων φόρων και προστίμων, κατά παραπομπή του άρθρου 117 Ν 2961/2001 στα ισχύοντα βάσει αντίστοιχα των άρθρων 1 επ, 4 επ Ν 2523/1997⁸⁵. Μέσω της εξέλιξης τυχόν αυτής, που δεν συνιστά βεβαίως αδίκημα τιμωρούμενο με ποινή φυλάκισης⁸⁶, ώστε να οδηγήσει έτσι εναλλακτικά στην εφαρμογή της προεκτεθείσας περ. ιη' του άρθρου 4 Ν 4557/2018,

81. Κατ' αναλογία με τα ισχύοντα για το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του Ν 5638/1932 (ανωτ. σημ. 11-13).

82. Λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 3 παρ. 23 Ν 4557/2018, που διευκρινίζει, ότι εγκληματική δραστηριότητα σχετιζόμενη με «ξέπλυμα» είναι μόνον εκείνη που εμπίπτει στις περιπτώσεις των βασικών αδικημάτων του άρθρου 4 του ίδιου νόμου.

83. Ανωτ. σημ. 78.

84. Ανωτ. σημ. 79.

85. Ανωτ. σημ. 75.

86. Ανωτ. σημ. 75.

θα μπορούσε να ενεργοποιηθεί υπό ποσοτικούς και πάλι όρους η πρόβλεψη της περ. γγ' του άρθρου 4, περ. ιστ' Ν 4557/2018⁸⁷. Άρα, η αποκάλυψη και επιβολή των νομίμως σήμερα ισχυόντων, σύμφωνα με όσα κατά τα αναλυτικώς προαναφερθέντα προσβέυει η Ελληνική Πολιτεία και συνάμα η φορολογική Διοίκηση, για τις περιπτώσεις αποβιωσάντων συνδικαιούχων κ.δ.λ. εξωτερικού σε σχέση με τους επιζώντες συγκαταθέτες επίσης μονίμους κατοίκους εσωτερικού, δεν προκύπτει από κάποιο δικαιοσύνη συνδυασμό, ότι πέραν των συναφών φορολογικών κυρώσεων διοικητικού χαρακτήρα μπορούν να οδηγήσουν και στο πεδίο της νομιμοποίησης παρανόμως κτηθέντων εσόδων.

Γ. Επιγραμματικά

14. Ενόψει των συνολικά προεξετασθέντων, προβάλλει ένα αρκετά σύνθετο νομικό πλαίσιο όσον αφορά στην παροχή ή μη του κληρονομικού - φορολογικού πλεονεκτήματος βασιζόμενου στο άρθρο 2 Ν 5638/1932. Κατά ταύτα, για τους Έλληνες υπηκόους μονίμους κάτοικους της χώρας μας ή μη δεν υπάρχει εσωτερικό δικαιοσύνη πρόβλημα, υπό την κοινή παραδοχή ότι διατηρούν κ.δ.λ. ως συνδικαιούχοι στην Ελλάδα. Εάν αντίθετα ο κ.δ.λ. έχει ανοιγεί σε πιστωτικό ίδρυμα του εξωτερικού, έστω και της Ε.Ε., τότε η σχετική απαλλαγή για αυτούς ισχύει μόνον στην περίπτωση του άρθρου 25 παρ. 2, περ. ε' του οικείου Φορολογικού Κώδικα (Ν 2961/2001), δηλαδή εφόσον μπορούν να αποδείξουν ότι είναι εγκατεστημένοι στην αλλοδαπή επί δέκα (10) τουλάχιστον συναπτά έτη. Διαφορετικά, δεν καταλαμβάνονται από την επίμαχη ευχέρεια, με ό,τι τούτο συνεπάγεται δυσμενώς για αυτούς από οικονομική άποψη λόγω αποβίωσης συγκαταθέτη τηρούμενου στο εξωτερικό κ.δ.λ.

Αντίστοιχα για τους αλλοδαπούς πολίτες συνδικαιούχους κ.δ.λ. δεν δημιουργείται θέμα, υπό τον όρο ότι ο υπόψη λογαριασμός έχει ανοιγεί σε πιστωτικό ίδρυμα της Ελλάδας. Εάν όχι, τότε εφόσον θεωρούνται μόνιμοι ίσως κάτοικοι στη χώρα μας, ακολουθούν παράλληλα τη φορολογική τύχη των Ελλήνων μονίμων κατοίκων εσωτερικού⁸⁸, δηλαδή δεν απολαμβάνουν ούτε αυτοί το πλεονέκτημα του άρθρου 2 Ν 5638/1932 αναφορικά με κ.δ.λ. εξωτερικού. Στη συνηθέστερη πάντως περίπτωση που οι αλλοδαποί υπήκοοι είναι ταυτόχρονα μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού, τότε δεν υφίσταται βεβαίως ζήτημα εφαρμογής επ' αυτών του ελληνικού φορολογικού δικαίου, αλλά του εννόμου εκείνου καθεστώτος που προσιδιάζει στην ιθαγένειά τους σε συνδυασμό με τα χρηματοπιστωτικώς κρατούντα στον τόπο τήρησης του κ.δ.λ., όπου είναι συγκαταθέτες⁸⁹. Στην τελευταία εξάλλου αυτή περίπτωση θα πρέπει να συνυπολογίζονται και οι ρυθμίσεις του Κανονισμού ΕΕ/650/2012, εφόσον το θέμα εστιάζεται εντός των ορίων της Ε.Ε.⁹⁰

87. Ανωτ. σημ. 79.

88. Ειδικά ως προς τους υπηκόους των ΗΠΑ και τους ισχύοντες για αυτούς κανόνες της FATCA, ανωτ. σημ. 16. Όσον αφορά δε τον νεότευκτο θεσμό των αλλοδαπών φυσικών προσώπων που εναλλακτικά φορολογούνται για τα εισοδήματά τους στη χώρα μας (non-dom tax residents), ανωτ. σημ. 15.

89. Ανωτ. υπό nos 1-3.

90. Ανωτ. σημ. 24, 41.

15. Το ανωτέρω όμως νομικό παζλ δεν μπορεί να ευσταθήσει, ιδίως με την προσθήκη των ευρύτερων και υπέρτερου οπωσδήποτε χαρακτήρα αρχών του ενωσιακού δικαίου σε σχέση προς τα εθνικά δίκαια των κρατών μελών⁹¹. Οι γνωστοί κανόνες προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού σε συνάρτηση με εκείνους της απελευθέρωσης των υπηρεσιών, μεταξύ των οποίων και οι τραπεζικές, κάθε άλλο παρά συνάδουν με τα προηγούμενα⁹². Ούτε όμως και τα θεσμοθετημένα στη ΣΛΕΕ προκειμένου για την προσέγγιση των φορολογικών νομοθεσιών θα δικαιολογούσαν πλήρως την παρούσα αντιμετώπιση του ζητήματος, έστω και υπό τα μέτρα της χαλαρότερης εναρμόνισης του ενωσιακού φορολογικού πεδίου⁹³. Αλλά ακόμη και υπό το διευρυνόμενο θεσμικό πρίσμα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) καθώς και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) δεν δικαιολογείται η υφιστάμενη θεμελιωδώς διαφοροποιημένη στην προκειμένη περίπτωση κατάσταση της ελληνικής νομοθεσίας, παρέχοντας με τον τρόπο αυτόν παράλληλο δικαίωμα ανάλογης επέμβασης⁹⁴.

Επειδή συνεπώς το επισκοπούμενο πρόβλημα δεν φαίνεται να μπορεί να επιλυθεί μέσω κάποιας νομικής ερμηνευτικής μεθόδου εξαιτίας της τυπικής καθώς και ουσιαστικής διατύπωσης των διατάξεων του Ν 5638/1932 σε συσχέτισμό με τον οικείο Φορολογικό Κώδικα⁹⁵, κρίνεται πλέον απαραίτητη η άμεση επέμβαση του Έλληνα νομοθέτη. Ο τελευταίος θα πρέπει μάλλον να επιλέξει μέσω νομοθετικής παρέμβασης να επεκτείνει το εσωτερικά ισχύον καθεστώς του κ.δ.λ. και σε όσους παρόμοιας μορφής τραπεζικούς λογαριασμούς τηρούνται στο εξωτερικό, οπότε να συνεφαρμόζεται πλέον η παρεχόμενη από το άρθρο 2 Ν 5638/1932 καθώς και τον εν λόγω Φορολογικό Κώδικα συνάφης δυνατότητα. Διαφορετική ίσως νομοθετική λύση κατάρρησης και για τους κ.δ.λ. εσωτερικού των υπαρχόντων φορολογικών κυρίως συνδεδεμένων πλεονεκτημάτων δεν μοιάζει να είναι λογικά επιλέξιμη, διότι αντιβαίνει ευθέως στους σκοπούς θέσπισης του Ν 5638/1932⁹⁶. Ευτυχώς πάντως που υπό το ισχύον φορολογικό πρωτίστως καθεστώς δεν προκύπτει ότι προκαλείται συνακόλουθη εφαρμοστική ανάμειξη με τη νομοθεσία περί νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες («ξέπλυμα»), διότι τότε η όλη κατάσταση θα είχε πολύ δυσμενέστερες ποινικές, αλλά και χρηματοπιστωτικές συνέπειες για τους τυχόν εμπλεκόμενους επιζώντες συνδικαιούχους κ.δ.λ. εξωτερικού⁹⁷.

91. Αντί πολλών, Χριστιανός/Παπαδοπούλου/Μ. Περάκης (2021⁴), 40 επ, 274 επ.

92. Ανωτ. υπό nos 2-3, 6-8.

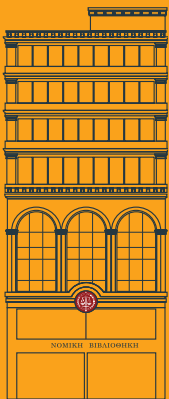
93. Ανωτ. υπό nos 2, 6.

94. Κυρίως βλ. άρθρα 127 παρ. 1, 131 και 132 παρ. 3 ΣΛΕΕ σε συνδ. με άρθρα 1-2, 9 παρ. 2 και 14 παρ. 1 Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 4 της ΣΛΕΕ. Περιεκτικά, Δούβλης (2003), 58 επ, 65 επ, 75 επ-Ψυχομάνης, Δίκαιο του Τραπεζικού Συστήματος, 2009², 33 επ-Χριστιανός/Παπαδοπούλου/Μ. Περάκης (2021⁴), 109 επ.

95. Ν 2961/2001, ανωτ. υπό nos 1, *in fine*, 3, 5, 9.

96. Βλ. σχετική εισηγητική έκθεση, ανωτ. σημ. 17, 28, 31.

97. Ανωτ. υπό nos 11-13.

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Εκδοση | Εκπαίδευση | Καινοτομία

ΑΘΗΝΑ - ΚΕΝΤΡΙΚΑ:

Μαυρομικάλη 23, 106 80 | T 210 3678800 (30 γραμμές) | F 210 3678922 | E info@nb.org

ΑΘΗΝΑ:

Μαυρομικάλη 2, 106 80 | T 210 3607521 | F 210 3603975 | E m2bookstr@nb.org

ΠΑΤΡΑ:

Κανάρη 15, 262 22 | T 2610 361600 | F 2610 361515 | E nbpatra@nb.org

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:

Φράγκων 1, 546 26 | T 2310 545618, 2310 532134 | F 2310 551530 | E nbthess@nb.org

www.nb.org